

УНІВЕРСИТЕТ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СХІДНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

*«Прийоми вивчення граматики
англійської мови при підготовці до
ЗНО»*

Виконав: здобувач 2 курсу, групи ПР-22-2М

Спеціальності 035 Філологія

«Переклад»

Пушкаренко М.В.

Керівник: Галкіна Я.В., к.філол. наук, доцент

м. Дніпро

2024

ВІДГУК КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну роботу на тему «*Прийоми вивчення англійської граматики при підготовці до ЗНО*»

здобувача 2 курсу спеціальності 035 Філологія (Переклад (англійська)) Пушкаренко М.В.

Оцінка окремих складових дипломної роботи:

1. *Оформлення роботи (не більше 10 балів)* – (відповідність оформлення кваліфікаційної роботи встановленим університетом вимогам: кількість сторінок; оформлення титульного листа, таблиць, діаграм, посилань, списку літератури тощо)

7

Своєчасність подання окремих елементів роботи керівнику (кожний своєчасно поданий елемент дає по 5 балів, не більше 20 балів) – 7

Теоретичні та аналітичні аспекти роботи (не більше 25 балів) з них:

- Структура та логічність побудови роботи – 4_____

(відповідність змісту назви теми, наявність змісту та Вступу; виділення 3-4 підрозділів, в кожному з яких по 2-3 параграфи, наявність та зміст Висновків, логіка побудови роботи в цілому та в межах окремих розділів)

- **Фактичний матеріал** – 4_____

(наявність фактичного матеріалу, в тому числі зібраного здобувачем за допомогою лінгвістичного аналізу)

- **Використання наукових методів аналізу** – 4_____

- **Використання літератури** – 4_____

(масштаб представлення в роботі сучасних досліджень даної проблематики, критичність аналізу публікацій та підходів, представлених в літературі та інших інформаційних джерелах)

- **Повнота та деталізація** (ступінь повноти та деталізації в процесі розкриття основних аспектів теми роботи) 4_____

2. **Практична реалізація результатів дослідження** (не більше 20 балів) - 15_____

(наявність та ступінь обґрунтованості рекомендацій та пропозицій, які викладені в роботі та представляють власний погляд здобувача)

3. **Оцінка попереднього захисту** (не більше 25 балів) - 15_____

Додаткові думки та загальний висновок керівника_____

У роботі розглянуто проблеми вивчення аспектів англійської граматики під час підготовки до ЗНО у середній школі. Обґрунтовується поняття граматичної компетенції. Осмислено різні методи і прийоми, актуальні для вивчення граматики. Розроблено систему завдань для розвитку даних компетенцій. Робота містить усі необхідні компоненти. Рекомендується до захисту.

Загальна оцінка (не більше 100 балів)___65

Керівник

кваліфікаційної роботи

Я. В. Галкіна, к. філол. наук, доцент _____

„12” січня 2024р.

**УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ КАФЕДРА
ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СХІДНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ**

«Прийоми вивчення англійської граматики при підготовці до ЗНО»

ЗАВДАННЯ

**на кваліфікаційну роботу
здобувачу денної форми
навчання**

освітнього ступеня «магістр» спеціальності 035 Філологія

Пушкаренку Микиті Володимировичу

Тема кваліфікаційної роботи: «Прийоми вивчення англійської граматики при підготовці до ЗНО»

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи		Підписи
		за планом	фактично	
1	Закріплення керівника кваліфікаційної роботи	7.09.23	7.09.23	
2	Вибір та обговорення теми кваліфікаційної роботи	10.09.23	10.09.23	
3	Остаточне затвердження теми кваліфікаційної роботи	11.09.23	11.09.23	
4	Одержання завдання на кваліфікаційну роботу у наукового керівника	11.09.23	11.09.23	
5	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	15.09.23	15.09.23	
6	Виконання першого розділу	5.10.23	5.10.23	
7	Виконання другого розділу	1.11.23	1.11.23	
8	Виконання третього розділу	1.12.23	1.12.23	
9	Оформлення висновків і рекомендацій	7.12.23	7.12.23	
10	Оформлення роботи, одержання відгуку	14.12.23	14.12.23	
11	Попередній захист кваліфікаційної роботи	20.12.23	20.12.23	
12	Захист кваліфікаційної роботи			

Дата видачі завдання «11» вересня 2023 р.

Здобувач

Пушкаренко М.В.

Керівник кваліфікаційної роботи

доц. Галкіна Я.В.

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від вересня

2023 р.

АНОТАЦІЯ

Пушкаренко М.В. Прийоми вивчення англійської граматики при підготовці до ЗНО

Робота присвячена дослідженню прийомів вивчення граматики англійської мови при підготовці до ЗНО у 10-11 класі.

На тлі чинного законодавства України виявлено місце іноземної мови у освітньому просторі сучасної середньої школи. Була осмислена література, присвячена проблемам вивчення граматики з різних точок зору та вираження його як виду навчальної діяльності.

Здійснено ґрунтовний аналіз модельної навчальної програми та двох підручників з англійської мови, затверджених МОН.

Результатами дослідження запропоновано до уваги розробки: аналіз підручників та певні методичні рекомендації для вчителів та учнів.

Ключові слова: ЗНО, методики викладання, письмо, англійська граMATика, модельна навчальна програма, мовленнєві компетентності, методичні рекомендації.

SUMMARY

Title: Methods of Studying English Grammar in Preparation for the External Independent Evaluation (ZNO)

This work is dedicated to the investigation of methods for studying English grammar in preparation for the ZNO in grades 10-11. Against the backdrop of current legislation in Ukraine, the role of the foreign language in the educational space of modern secondary schools is identified. Literature addressing the issues of grammar learning from various perspectives and expressing it as a form of educational activity has been carefully examined.

A thorough analysis of the model curriculum and one of the English language textbooks approved by the Ministry of Education has been conducted. The research results suggest considerations for textbook analysis and specific methodological recommendations for both teachers and students.

Keywords: ZNO, teaching methods, writing, English grammar, model curriculum, communicative competencies, methodological recommendations.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. Методика вивчення граматики іноземних мов: загальні наукові засади.....	11
1.1. Іноземна мова у освітньому просторі сучасної середньої школи.....	11
1.2. Граматика у структурі іноземної мови: сучасні методичні підходи.....	14
1.3 Мета і завдання підготовки до ЗНО.....	38
РОЗДІЛ 2. Аналіз методичної бази при підготовці до ЗНО.....	40
2.1. Огляд програми підготовки до ЗНО.....	40
2.2. Посібники і підручники на допомогу у підготовці до ЗНО. Аналіз вправ, методів та прийомів.....	51
РОЗДІЛ 3. Розробка власної методидики підготовки до ЗНО з акцентом на граматику.....	61
Висновки.....	61
Додатки.....	78
Список використаної літератури.....	96
Abstract.....	98

ВСТУП

Характерною ознакою сучасного етапу розвитку українського суспільства є той факт, що потреба і зацікавленість у вивченні іноземних мов щодня збільшується. Учні, студенти та їх батьки, як члени суспільства, чітко усвідомлюють, що володіння іноземною мовою дає доступ до світових культурних цінностей та нових інформаційних технологій. Через знання багатьох мов можна стати більш мобільним та самореалізуватися. Українське суспільство упевнено взяло курс на інтеграцію у європейське майбутнє, сюди робиться багато інвестицій з боку компаній, для яких знання англійської є необхідністю при працевлаштуванні. Подальше усвідомлення актуальності і престижу вивчення іноземних мов ще більш посилилось із визначенням Україною пріоритетів зовнішньоекономічної політики та з підписанням Угоди про Асоціацію із ЄС та її повною ратифікацією.

Активна, цілеспрямована державна політика в галузі іноземних мов знайшла також своє відображення у повномасштабній реформі загальної середньої освіти та у затвердженні нових Державних стандартів освіти: Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

На основі стандарту були розроблені: навчальні програми предметів або курсів, типові навчальні плани, видані навчально-методичні комплекти та підручники. Зазначені документи визначають очікувані результати, які учень має досягнути за певний період, характеристику обов'язкового мінімуму змісту навчання з кожної освітньої галузі і обов'язкові результати навчання на різних ступенях навчання (стосовно іноземної мови – вимоги до базового рівня володіння учнями іншомовним спілкуванням).

Отже, і на рівні особистості, і на рівні держави сьогодні визнається, що знання іноземних мов є «важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів» у сучасному багатомовному, полікультурному, інформаційно розвиненому і мобільному світі. Визнання цього формулювання практичних положення зумовлює нові, освітні, розвиваючи та виховні цілі навчання іноземної мови.

Реформування української освіти у галузі навчання іноземних мов співзвучне із загальносвітовими тенденціями і у цілому відповідає Рекомендаціям Ради Європи (РРЕ) з мовної освіти (2003) .

«Робота комітету з питань культурної співпраці у галузі викладання сучасних мов при Раді Європи, яка організована з часу заснування у вигляді серії середньотермінових проєктів, завдячує своєю послідовністю та злагодженістю дотриманню трьох головних принципів, викладених у передмові до Рекомендацій R (82) 18 Комітету Міністрів Ради Європи, а саме:

- багатий спадок різних мов і культур у Європі є цінним спільним джерелом для захисту і розвитку, і тому головним завданням освіти є перетворення цієї розмаїтості з перешкоди у спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння;
- лише шляхом кращого володіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження і дискримінацію;
- держави-члени РЄ, приймаючи або розвиваючи національну політику в галузі викладання та вивчення сучасних мов, можуть досягти більшого об'єднання на європейському рівні шляхом запровадження єдиних вимог для подальшої співпраці та координації політики.

Слідуючи цим принципам, Кабінет Міністрів закликав уряди членів РЄ:

– Підтримувати національну й міжнародну співпрацю урядових і неурядових установ, залучених до розвитку методів викладання та оцінювання в галузі викладання сучасних мов та до створення і застосування засобів навчання, включаючи інститути по створенню і застосуванню мультимедійних матеріалів.

– Здійснити певні кроки, необхідні для повного становлення ефективної європейської системи обміну інформацією, яка б охоплювала всі аспекти вивчення, викладання і дослідження мов, та забезпечити широке використання інформаційних технологій. Як наслідок, діяльність РКС (Ради з культурного співробітництва), її Комітету з питань освіти та секції сучасних мов була спрямована на стимулювання, підтримку і координацію зусиль урядів країн-членів РЄ та недержавних установ з метою покращення вивчення мов згідно з цими фундаментальними принципами.

Згідно з цим документом, розмаїття мов і культур у Європі проголошується цінним спільним джерелом, яке потребує захисту і подальшого розвитку, а вивчення сучасних європейських мов – засобом об'єднання європейських держав.

Актуальність теми даного дослідження зумовлена необхідністю масштабної та якісної підготовки учнів до Зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), потребою подальшого збагачення бази методів навчання, спрямованих на комплексне вдосконалення іншомовних компетентностей та навичок протягом освітнього процесу.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні **завдання:**

- Оглянути законодавство України про загальну середню освіту та виявити місце іноземної мови в системі середньої освіти;
- Проаналізувати методичну літературу, яка присвячена проблемам граматики як навчальної діяльності та навчання граматиці на уроках іноземної мови;
- Проаналізувати програму ЗНО, виявити мету і завдання підготовки до ЗНО;
- Проаналізувати програму підготовки до ЗНО з англійської мови в аспекті граматики;
- Проаналізувати один із затверджених МОН України підручник з англійської мови для 11 класу на предмет наявності та можливості застосування обраних методів підготовки до ЗНО;
- Розробити методичні рекомендації та фрагменти уроків з розвитку письма із застосуванням обраних методик;
- Зробити загальні висновки на основі проведеного дослідження.

Об’єктом дослідження в цій роботі є процес навчання граматиці на уроках

англійської мови та під час індивідуальних занять з учнями.

Предметом дослідження в цій роботі є застосування проаналізованих та обраних методик під час розвитку письма на уроках англійської мови у 11 класі середньої загальноосвітньої школи та під час індивідуальних занять у межах, визначених законодавством України про середню освіту та модельною навчальною програмою з іноземної мови.

Задля реалізації мети та виконання задач дослідження у даній роботі були використані такі **методи дослідження**: аналітичні (методичний аналіз), узагальнюючі (опис, синтез), інтерпретаційні (пояснення, порівняння, аналогії), збирання та накопичення інформації

(вивчення досвіду, описаного у літературних джерелах), моделювання (створення інструкцій, фрагментів уроків).

Практичне значення даної роботи полягає у тому, що отримані в ході дослідження результати можуть бути використані у якості матеріалів для уроків англійської мови з розвитку письма у 11 класі середніх загальноосвітніх шкіл та під час індивідуальної підготовки учнів до ЗНО.

Розділ 1. Методика вивчення граматики іноземних мов: загальні наукові засади.

1.1. Іноземна мова у освітньому просторі сучасної середньої школи

Поняття «іноземна мова» як шкільний предмет виникло у другій половині XVIII століття внаслідок збільшення кількості наукових публікацій національними мовами та втрати латинської мови статусу освітньої. З цього часу мови вивчалися з практичними завданнями, пов'язаними з необхідністю вміти читати мовами різних народів [1].

Специфічні особливості предмета «іноземна мова» полягають насамперед у галузі постановки цілей. Відмінність від інших навчальних дисциплін полягає в тому, що більшість дисциплін спрямовані на засвоєння наукових знань про різні явища, закони, що регулюють ці явища, тоді як іноземна мова як предмет не має наукових знань про мову і особливо про науку про мову [2].

Загальноосвітні цілі викладання іноземної мови реалізуються безпосередньо в процесі досягнення комунікативної мети, тоді як комунікативна мета навчання рідної мови – вдосконалення навичок усного мовлення та навчання письма та читання, а також оволодіння умінням точно вибирати засоби передачі інформації. Існують й інші спроби висвітлити специфічне в навчальній дисципліні «іноземна мова». Так, наприклад, як у психології викладання іноземних мов, так і в методиці викладання предмету, зазначається, що, на відміну від інших навчальних предметів іноземна мова є і метою, і засобом навчання. Більш того, як специфічні особливості предмету «іноземна мова» також виділяються такі його якості, як «безпредметність», «нескінченність» та «неоднорідність»

«Іноземна мова» як шкільний предмет характеризується такими ознаками:

- міждисциплінарність;
- багаторівневність;
- поліфункціональність [3].

Іноземна мова є найважливішим елементом культури носія мови даної мови та засобом її передачі іншими; іноземна мова допомагає формувати цілісну картину світу школярів [4]. Володіння іноземною мовою підвищує рівень гуманітарної освіти школярів, сприяє формуванню особистості та соціальній адаптації до умов постійно мінливого багатокультурного, багатомовного світу. Крім того, іноземна мова розширює мовний кругозір учнів, сприяє формуванню культури спілкування, сприяє загальному мовленнєвому розвитку учнів. Це показує взаємодію всіх мовних навчальних предметів, які сприяють формуванню основ філологічної освіти школярів.

Соловова Е.Н. виділяє такі основні цілі викладання іноземної мови в школі [5]:

- формування та розвиток комунікативної культури школярів, що включає: формування та розвиток мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетентності, необхідної та достатньої для спілкування; навчання нормам міжкультурного спілкування; розвиток культури розмовного та писемного мовлення в умовах офіційного та неофіційного спілкування;
- соціокультурний розвиток учнів, тобто спільне вивчення рідної мови та рідної культури та іноземної мови та культури інших народів,
- розвиток здатності учнів представляти свою країну та культуру в умовах іншомовного міжкультурного спілкування;
- ознайомлення учнів зі стратегіями самоспостереження за їх комунікативним розвитком під час переходу від одного рівня навчання у школі до іншого, що дозволить їм ставити та досягати власних завдань при вивченні іноземної мови;

- формування у школярів поваги до інших культур і народів, готовності до ділового співробітництва та взаємодії, спільного вирішення загальнолюдських проблем;
- розвиток самоосвітнього потенціалу школярів у вивченні інших іноземних мов і різноманіття сучасного багатомовного і полікультурного світу;
- розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів в процесі вивчення мов і культур.

1.2. Граматика у структурі іноземної мови: сучасні методичні підходи

«Граматика – це розділ мовознавства, в якому вивчається закономірності зміни та поєднання слів, що утворюють осмислене речення чи висловлювання. Навчання граматиці – один з найважливіших аспектів навчання іноземної мови, оскільки повноцінний процес комунікації не може відбуватися без граматики. Без сумніву, знання граматичних правил необхідні для успішного оволодіння іноземною мовою. Граматика має провідне практичне значення, оскільки сприяє формуванню вмінь усного та писемного мовлення. Неможливо відокремлювати граматику від мовлення, адже без граматики не можна оволодіти жодною мовленнєвою формою.

Розглядаючи мову як систему, вважаємо, що граматика один із найважливіших її компонентів. Навчання граматичній стороні мовлення представляється в сучасних умовах важливою проблемою у методиці навчання іноземних мов. Сформовані граматичні навички допомагають уникнути помилок у використанні граматичних засобів у всіх чотирьох видах мовної діяльності.

У найзагальнішому вигляді граматична компетенція була визначена Н. Хомським як теоретичне та практичне знання обмеженої кількості граматичних правил, які дозволяють генерувати необмежену кількість правильних речень [6].

Згідно Гальскової Н. Д. граматична компетенція у контексті вивчення іноземної мови – це сукупність теоретичних знань та мовних навичок, які необхідні та достатні для того, щоб учні могли будувати правильні пропозиції, розуміти їх, відстежувати граматичні помилки, виносити судження про правильні та неправильні мовні форми, і навіть до виконання завдань мовного тестування . [7]

Гак В. Г. вважає, що на відміну від механічного відтворення заучених зразків, граматична компетенція дозволяє розуміти і висловлювати певний зміст, оформляючи його у вигляді фраз та речень, побудованих за правилами даної мови [8].

Граматична компетенція може бути визначена як знання і здатність користуватися граматичними ресурсами мови. Формально граматику мови може розглядатись як набір принципів, що керують сумою елементів та організовують їх у значущі і завершені ряди (речення). Граматична компетенція - це здатність розуміти й виражати значення, продукуючи і розпізнаючи правильно оформлені згідно з цими принципами фрази та речення (що є протилежним заучуванню та відтворенню їх у якості стійких формул

Згідно загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти конкретизуються такі поняття:

- елементи, під якими розуміються морфи, морфеми (коріння та афікси) та слова;

- категорії, що включають число, відмінок, рід, конкретність та абстрактність, обчислюваність та незліченність, перехідність та неперехідність, дійсний та пасивний стан, минулий, сьогодення та майбутній час, перфектний та імперфектний види;

- Класи, а саме відмінювання і відмінювання. У цьому понятті також розглядаються відкриті класи слів, представлені іменником, дієсловом, прикметником, прислівником, та закриті класи слів, що включають артиклі, кваліфікатори, вказівні, особисті, питальні, відносні та присвійні займенники, прийменники, допоміжні дієслова, спільки та частки;

- структури, наприклад, складні слова, словосполучення, головні та придаткові речення, прості, складносурядні, складнопідрядні речення;

– види зв'язків, до яких належать, наприклад, узгодження та примикання

Основною метою навчання граматики в середній школі є формування у учнів граматичних навичок як одного з найважливіших компонентів мовних умінь говоріння, аудіювання, читання та листи.

Вміння грамотно поєднувати слова, змінювати словосполучення залежно від того, що ви хочете сказати на даний момент, є однією з найважливіших умов використання мови як засобу спілкування.

Опанування граматикою мови, що вивчається, важливе не тільки для формування продуктивних умінь в усній і письмовій мові, але і для розуміння мови інших людей при аудіювання і читанні.

Можна грамотно побудувати власний вислів, використовуючи досить обмежений набір граматичних конструкцій. Однак це не гарантує того, що інші люди не будуть використовувати складніші структури у своїй промові, що може стати серйозною перешкодою для розуміння суті висловлювання, не кажучи вже про тонкощі соціолінгвістичного характеру, що виражаються у можливому підтексті сказаного. Якщо немає достатнього розуміння, значить, немає повноцінного спілкування. Недостатній рівень граматичних навичок стає непереборним бар'єром на шляху формування як мовної, так і соціокультурної компетенції. [5].

При навчанні іноземних мов виділяють активний та пасивний мінімум матеріалу. Активний матеріал передбачає відпрацювання в продуктивних видах мовної діяльності, а пасивний служить лише для впізнавання під час читання та аудіювання. Відбір активного граматичного матеріалу будується з урахуванням принципу поширеного його вживання в усному та письмовому мовленні, а також принципу зразковості; багато граматичних явищ, що необхідні мови, засвоюються, як окремі словоформи (С. Ф; Шатілов). Як правило, активна грамика вивчається в середній школі, а більш складні граматичні явища, віднесені до пасивного мінімуму, — у старшій школі, що ж включає

знання граматики і в якому разі вчитель може сказати, що він навчив граматиці своїх учнів. [5]

Знати граматику означає знати:

- форму;
- значення;
- вживання;
- мовну функцію тієї чи іншої граматичного явища.

Для того щоб правильно організувати ознайомлення з граматичною структурою та її тренування, передбачити і максимально скоротити появу можливих помилок, вчителю необхідно проаналізувати труднощі, які дане граматичне явище може представляти для учнів.

Спробуємо класифікувати можливі труднощі при навчанні граматики з позиції виникнення міжмовної та внутрішньомовної інтерференції.

МІЖМОВНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ

У будь-якій мові щодо граматики виділяють морфологію і синтаксис. У морфології вивчаються різні частини мови, словотворення тощо. буд. Синтаксис розглядає питання побудови простих і складних речень, пунктуацію, пряму і непряму мову та багато іншого.

У той же час, наприклад, при вивченні розділу в російській, англійській, німецькій, іспанській та французькій мовами можна знайти багато особливостей, властивих лише одній з цих мов.

Співвивчення рідної та іноземної/іноземних мов неминуче призводить до певної міжмовної інтерференції, коли правила з однієї мови механічно переносяться на іншу, що і призводить до появи помилок.

ВНУТРІШНЬОМОВНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ

У мові, що вивчається, існує досить велика кількість граматичних явищ, які учнів можуть налякати, особливо якщо при цьому дані явища повністю або частково відсутні в рідній мові. Так, наприклад, при

вивченні англійської мови важко розрізняються учнями тимчасові форми дієслів, особливо форми перфекта (Perfect) і продовжених (Continuous) часів, яких немає в українській мові. Як зазначалося вище, теперішній та майбутній час у англійській може бути виражений різними часовими формами. Для україномовних учнів така велика кількість часових форм, і навіть пов'язане із нею явище узгодження часів представляє труднощі і сприяє появі помилок. Аналогічні приклади можна знайти й інших мовах.

Залежно від умов навчання, характеру аудиторії та самого граматичного матеріалу, а також від тієї позиції, якої дотримується вчитель у викладанні граматики, можна по-різному будувати процес ознайомлення з граматичним матеріалом та його тренування.

Для того щоб показати цей процес у певній системі, розглянемо докладніше традиційно сформовані в методиці викладання іноземних мов підходи та існуючі в їх рамках методи навчання граматиці.

Термінологічна довідка

Підхід - це найбільш загальні, стратегічні положення навчання іноземної мови. Часто термін «підхід» плутають із терміном «метод».

Метод, на відміну підходу, передбачає розробку конкретних кроків, наявність певних принципів, використання конкретних прийомів.

У навчанні граматиці традиційно визначилися два підходи — імпліцитний та експліцитний. У першому випадку акцент робиться на навчанні граматиці без пояснення правил, а в другому відповідно навпаки. У рамках кожного із зазначених підходів сформувалися по два методи, які корінням сягають стратегії цих підходів, але значно відрізняються принципами, практичними прийомами, послідовністю дій.

Відразу хотілося б відзначити, що на сучасному етапі ці методи рідко використовуються в «чистому вигляді». У практиці навчання іноземної мови вчитель може варіювати використання тих чи інших методів у процесі підготовки. Вибір методу залежить багатьох причин, зокрема від віку, рівня, мовної компетенції учнів, цілей курсу, і навіть особливостей самого граматичного матеріалу. Найбільш поширеним нині у практиці шкільного навчання граматиці є диференційований підхід, побудований з урахуванням вибіркового використання положень двох традиційно сформованих підходів, зазначених вище.

Розглянемо ці базові підходи до навчання граматики, визначимо плюси та мінуси кожного з них, а також можливі варіанти їх використання залежно від конкретної ситуації навчання іноземної мови.

Імпліцитний підхід (без пояснення правил)

Структурний метод	Комунікативний метод
<p>Правильніше було б говорити не про метод, а про методи, в основу яких покладено вправи на відпрацювання структурних моделей. Дуже часто дані методи асоціюються з ім'ям Х.Палмера, автора перших підстановочних таблиць, виданих в 1916 р. Дані методи припускають приблизно наступну послідовність дій:</p> <p>1) Аудіювання мовних зразків з граматичною структурою у тій чи іншій послідовності.</p>	<p>Тут також існує безліч приватних методів, починаючи з методу гувернантки і закінчуючи різними інтенсивними методами. Виділимо лише найбільш загальні їм становища.</p> <p>1) Попереднє слухання матеріалу, що підлягає засвоєнню в конкретній мовній ситуації. Так, у курсах інтенсивності спочатку вчитель програє текст або полілог, де всі лексичні та граматичні одиниці об'єднані сюжетною</p>

Наприклад:

This is a book/a pen/a ruler/a boy etc.

This is not a book/a pen/a ruler/ a boy .

This is my book/my pen/my ruler.

Is this a book/a pen/a boy?

2) Хорове та індивідуальне промовляння зразків за учителем або диктором.

3) Питання-відповіді вправи з учителем і в парах з використанням відпрацьованих структур.

Наприклад:

Is this a book? - Yes, it is./No, it isn't.

4) Навчальний діалог із кількома структурами.

Плюси даного методу:

- граматична структура стає об'єктом тривалого та спеціального відпрацювання;

- у учнів формується динамічний стереотип, готовність і здатність

лінією (перше знайомство, розселення в готелі тощо).

2) Імітація у мові за наявності мовної завдання, що виключає суто механічне, бездумне повторення. Тут можна попросити вимовити фразу хором і індивідуально з певним почуттям (радісно, сумно, гнівно і т. д.), звертаючись до різних людей, у різних ситуаціях і т. д. Часто це може супроводжуватися певною мімікою, жестами, рухами, можливості римування, промовлятися під музику, такт і т.д.

3) Угрупування подібних за змістом/формі фраз, одночасне відпрацювання одно-типних фраз, створення структурного образу мовної ситуації.

Наприклад, у ситуації знайомства:

What is your/his/her name?

Where are

автоматизовано вживати
готову

граматичну структуру
в мові, оскільки частота
повторення однотипних дій
з нею фіксує її в пам'яті як
неподільне ціле.

Мінуси:

- вправи носять
механічний, монотонний
характер;

- учням нудно, вони
швидко втомлюються;

- вправи виключають
мовний характер
відпрацювання;

- змістовна та мовна
цінність пропозицій, як
правило, невисока, оскільки
вся увага спрямована лише
на відпрацювання форми.

you/he/she/they from?

What is your
address/phone number?

What is (What's)
your/his/her occupation?

4) Різноманітність
причин автоматизації.

Одні й самі структури
зустрічатимуться у
різноманітних «етюдах» чи
ситуаціях спілкування.

Наприклад, перелічені
фрази з ситуації знайомства
можуть вживатися: • у грі,
що нагадує дитячу народну
гру «а ми до вас
прийшли...», де дві команди,
стоячи навпроти один
одного, по черзі випитують
інформацію про конкретних
представників команд;

- у такт музиці з
іспанськими мотивами,
імітуючи рух іспанського
танцю. Чоловіча та жіноча
команди рухаються по черзі
назустріч одна одній,
промовляючи самі фрази;

- під час розігрування
зустрічі, на мотив романсу
«Очі чорні». (Tell me what's

your name, what is your profession, what is your telephone number, what is your address — 2 рази.)\

- при відгадуванні задуманої реальної особи, написаної у кожного на картці;

- у командній грі на заповнення анкети, коли у кожного члена команди заповнена лише одна графа;

- у різноманітних граматичних іграх.

5) Події за аналогією у подібних ситуаціях спілкування. .

Наприклад, розмова на митниці/готелі/знайомство на симпозіумі/представлення гостей тощо.

Плюси:

- високий рівень мотивації учнів;

- мовна спрямованість відпрацювання;

- різноманітність мовних контекстів використання.

Мінуси:

	<ul style="list-style-type: none"> • недооцінка принципу свідомості; • велика підготовка з боку вчителя; • спеціальний набір мовних «етюдів», що які завжди є у арсеналі кожного вчителя; <p>тривалість у часі.</p>
--	--

Експліцитний підхід (з поясненням правил)

Дедуктивний метод	Індуктивний метод
<p>Від загального до приватного.</p> <p>Від правила - до дії.</p> <p>Послідовність дій</p> <p>1) Вивчається правило, сформульоване зазвичай з використанням специфічних граматичних термінів.</p> <p>2) Учні знаходять це граматичне явище чи структуру в реченнях чи тексті, називають його форму, пояснюють, у якому значенні воно використовується у цьому контексті.</p> <p>3) Виконуються постановочні вправи за</p>	<p>Від одиничного до загального.</p> <p>Учні самі формулюють правило, намагаючись через контекст осмислити нове граматичне явище, визначити його форму і з'ясувати закономірності його вживання.</p> <p>Послідовність дій</p> <p>1) Надається текст або набір речень, де часто зустрічається нове граматичне явище, у тому числі і на контрасті з відомими граматичними явищами/формами/структурами. Вчитель формулює мовленнєве завдання, наприклад:</p>

аналогією зі зразком.

4) Потім відбувається перехід до вправ на трансформацію відповідно до правил.

Наприклад:

- Розкрийте дужки:

- поставте прикметники/дієслова у потрібній формі;

- перефразуйте речення, використовуючи дане початок/зазначене слово;

- знайдіть помилки та виправте їх.

5) Перекладні вправи з рідної мови на іноземну.

Плюси:

- здійснює реалізацію принципів свідомості, науковості;

- забезпечує поопераційну відпрацювання граматичного навички;

- сприяє формуванню навчальних умінь і навичок, більшої автономії учнів;

- може бути використаний під час

«Ознайомтеся з цим текстом і спробуйте визначити, як утворюються порівняльна і чудова ступеня порівняння прикметників. Сформулюйте правило. У разі доречно використовувати різні підказки у тексті, наприклад підкреслення чи виділення різними кольорами особливостей форми даної граматичної структури, підбір таких пропозицій, де контекст використання цієї структури настільки однозначний, зрозумілий і прозорий, що учні зможуть з легкістю вивести правило. У будь-якому випадку завдання має бути посильним для учнів, інакше воно займе невиправдано багато часу, а неправильні висновки, зроблені самостійно, можуть закріплюватися у свідомості і приводити надалі до стійких помилок.

2) Формулювання учнями правила освіти/використання граматичної структури, що коригується вчителем.

3) Виконання вправ на

<p>самостійної роботи.</p> <p>Мінуси:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складність розуміння граматичної термінології; • часто граматику відпрацьовується на «безликих» реченнях, поза зв'язковим мовним контекстом, поза актуалізованою лексикою і тематикою спілкування, що призводить до того, що граматична навичка існує немов сама по собі, поза формованими мовними вміннями . 	<p>підстановку.</p> <p>4) Виконання вправ на трансформацію.</p> <p>5) Перекладні вправи.</p> <p>Плюси:</p> <ul style="list-style-type: none"> • забезпечує реалізацію проблемного навчання; • стимулює самостійне мовне спостереження; • розвиває здогад за контекстом; • сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу, що вивчається. <p>Мінуси:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може тривати багато часу; • не всі мовні явища можна пояснити індуктивно; • неправильно виведене правило може призводити до стійких помилок.
--	---

Диференційований підхід

Диференційований підхід до навчання граматики дозволяє поєднувати різні підходи та методи з урахуванням особливостей навчання.

Очевидно, що у початковій та середній школі по можливості треба використовувати індуктивний метод, оскільки:

- саме цьому етапі активно формується механізм мовного припущення;
- характер граматичного матеріалу в більшості випадків допускає виведення правила за контекстом самими учнями; [5].

При коригуванні виведеного учнями правила вчитель може уникнути вживання важких граматичних термінів, властивих граматичним довідникам.

При цьому очевидно, що для закріплення граматичних навичок необхідно збільшити кількість умовно-мовленнєвих і власне мовленнєвих вправ і завдань. Найефективнішим у разі буде використання різноманітних граматичних ігор, вкладених у відпрацювання граматичних навичок у значному, комунікативно-орієнтованому контексті. Часткове поєднання індуктивного та комунікативного методів у даному випадку буде дуже ефективним і допоможе заповнити мінуси одного підходу плюсами іншого.

У старшій школі та на просунутому рівні навчання, як правило, використовують дедуктивний метод, оскільки:

- рівень мовної грамотності, академічних умінь вже досить високий і дозволяє ефективно використовувати спеціальну довідкову літературу як у класі, так і за самостійної роботи;
- граматичні структури, що вивчаються на просунутому рівні, досить складні, і їх навряд чи можна зрозуміти самостійно, а якщо і можливо, то тимчасові витрати будуть недоцільно великі;

- у старшій школі акцент робиться на подальшому розвитку автономності учнів, формуванні умінь самостійно долати виникаючі труднощі, проводити самооцінку і корекцію отриманих знань і умінь.

Сучасний підхід до викладання мови залежить від погляду на мову і на те, як саме має вивчатися мова. Ми можемо вважати, наприклад, що мова – набір граматичних правил і вивчення мови відбувається через вивчення цих правил. Ті, хто на боці комунікативного підходу вважають, що мова це засіб комунікативного спілкування, тому для її вивчення необхідно виконувати комунікативні завдання, які фокусуються на біглому мовленні. [16].

Таким чином найбільш реально працювати в рамках двох підходів. Відповідно до першого підходу, який називають структурованим (Structural Approach), мова вважається системою структур, що використовується для комунікативного спілкування, яка вивчається за допомогою контрольованої практики простих структур з подальшим переходом до більш складних структур. Необхідно повністю уникати помилок. Усні навички розвиваються перед писемними під час практики у класі.

Згідно з другим підходом, а саме з підходом, що базується на вивченні мови (Task-based Learning), за допомогою вправ та завдань, мова є лише засобом комунікації і вивчається через використання функцій, словника, структур у мовленні. Учні мають широко використовувати мову, щоб вирішувати різні проблеми у спілкуванні. Саме через використання мови вони і засвоюють її.

Ці два підходи є ключовими і в їх рамках базуються способи вивчення мови.

В їх рамках існують різноманітні способи вивчення англійської мови. [16].

1. Презентація, практика та генерація (Presentation, Practice and Production)

З точки зору користувачів цього способу граматичні структури та функції є найбільш важливим аспектом мови. Мова вчиться завдяки спочатку візуальному спостереженню за новими граматичними

конструкціями, а потім їх використанню у більш вільному середовищі під контролем вчителя.

У класі широко практикують метод презентації. Учні показують багато таблиць та схем, намагаючись донести суть граматичних конструкцій, підсилюючи інформацію прикладами.

Під час практики учні не мають робити помилок, за цим слідкує викладач та виправляє їх. Він вводить учнів у світ мови, організовує екзамени та вирішує який саме матеріал треба вчити учням. Типовими елементами уроку є ситуативні презентації, рольові ігри та постановки під час контрольованої практики учнів.

2. Граматика – переклад (Grammar-Translation).

З точки зору користувачів цього способу граматики є лише набором правил. Оволодіння мовою має досягатися через аналіз граматичних правил та постійне виконання граматичних вправ. Слова вчать напам'ять через зазубрювання. Потім через переклад текстів великих об'ємів досягається практичне засвоєння граматичних правил так їх використання.

3. Автономне вивчення мови (Total Physical Response).

У більшості випадків використовується для навчання початківців або зовсім молодих учнів. Учні розбиваються по групах та робиться занурення їх у мову. Їм дається можливість слухати мову перед тим, як вони почнуть говорити. Увесь урок проводиться повністю на іноземній мові, учні запам'ятовують словесні конструкції через виконання простих команд (наприклад «Open the door!», «Take a seat»). На більш високому рівні учні вже самі здатні давати команди один одному. Граматичні та лексичні конструкції засвоюються через постійне повторення та засвоєння різних дій та команд.

4. Керуєме дослідження (Guided discovery).

Існує думка, що мова складається з певних шаблонів використання, які краще засвоюються учнями. Викладач дає учням

цільові приклади з мовного середовища (декілька речень), а учні працюють над шаблонами та правилами граматики самостійно. При цьому вчитель може давати учням певний граматичний матеріал, але лише після самостійних спроб засвоєння цього матеріалу з боку учнів. Спосіб може вживатися разом у поєднанні з попередніми способами.

5. Навчання через контент (Content-based learning).

Навчання відбувається за допомогою різноманітного контенту іноземною мовою: від фільмів та серіалів до книг та музики, який може бути цікавим студентам. Допомагає вивчити не тільки іноземну мову, а й культуру, має багато переваг в аспекті зацікавлення студентів та заохочення їх до навчання. Також може поєднуватися з попередніми методами.

Як видно, всі ці методи працюють у рамках двох підходів – структурного та практичного, про які було згадано вище.

Практика репетиторства та викладання у навчальних закладах показує, що неможливо знайти ідеальний універсальний метод для навчання граматики. Все залежить від розміру групи, рівня знань та мотивації студентів. Дуже корисно поєднувати декілька методів навчання. Дуже гарним варіантом є поєднання «Презентації, практики та генерації» з елементами «Керуємого дослідження». Якщо учень, або учні випереджають програму, слід додавати елементи «Навчання через контент» в рамках ознайомлення з іноземною культурою. Те ж саме можна робити у випадку, якщо зацікавленість студентів низька для підвищення зацікавленості та мотивації.

Як показує практика, метод «Грамматика-переклад» не є успішним, оскільки не справляється із задачею навчити студентів говорити, на відміну від інших методів. Його можна поєднувати з іншими методами,

але студенти все одно вважають викладання, засноване на цьому методі, нецікавим та мають у більшості випадків низький рівень мотивації.

Дуже гарним варіантом є поєднання «Презентації, практики та генерації» з елементами «Керуемого дослідження». Якщо учень, або учні випереджають програму, слід додавати елементи «Навчання через контент» в рамках ознайомлення з іноземною культурою. Те ж саме можна робити у випадку, якщо зацікавленість студентів низька для підвищення зацікавленості та мотивації

При плануванні роботи з граматичним матеріалом рекомендується проаналізувати теорію граматики, що використовується в роботі; необхідні для освоєння учнями граматичні елементи, категорії, класи, структури та процеси.

Грамматичний мінімум лежить в основі навчання граматичної компетенції і має відповідати наступним вимогам:

- бути достатнім для використання іноземної мови у різних комунікативних ситуаціях для досягнення поставлених комунікативних завдань;
- бути посильним засвоєння у відведений навчальний час. [10]

Навчання граматичної компетенції передбачає засвоєння учнями продуктивного (активного) та рецептивного (пасивного) граматичних мінімумів.

В активний граматичний мінімум входять граматичні форми, необхідні успішного здійснення продуктивної мовної діяльності, поданої говорінням і листом. Відбираючи продуктивний граматичний мінімум, слід враховувати, як активно використовується граматичне явище в мовленні, його загальноживаність, типовість. На початковому етапі навчання необхідно виключати синонімічні граматичні явища через економію часу та уникнення труднощів, що виникають при граматичному оформленні висловлювання.

Пасивний граматичний мінімум представлений мовними одиницями, що використовуються в рецептивних видах мовної діяльності, а саме аудіювання та читання. Рецептивний граматичний мінімум перевищує за обсягом активний. Граматичні явища, що відбираються в пасивний граматичний мінімум, повинні відповідати принципам поширеності у книжково-письмовому стилі мовлення та багатозначності. Згідно з цими принципами, до рецептивного мінімуму включаються тільки ті явища, які найбільш поширені і мають низку значень. Більше того, необхідно приділяти окрему увагу організації граматичного матеріалу, яка значною мірою визначає успіх роботи над граматичною стороною різних видів мовної діяльності і, отже, кінцеві результати викладання іноземної мови на відповідному ступені освіти.

Продуктивні граматичні навички дозволяють безпомилково сформулювати висловлювання в усному та письмовому мовленні. До таких навичок відносять правильне утворення граматичної форми; дотримання правильного порядку слів у різних типах речень; облік граматичної сполучуваності слів; правильний вибір та вживання доповнення; зміна граматичного оформлення висловлювання залежно від комунікативної ситуації.

Рецептивні граматичні навички відповідають за розпізнання граматичних явищ в усному та письмовому мовленні. При сформованих рецептивних навичках учень може впізнавати та виділяти з потоку мовлення граматичні конструкції та співвідносити їх з певним значенням; розрізняти граматичні явища в потоці промови за властивими їм ознаками, а також знаходити подібність; прогнозувати за контекстом граматичну форму слова; визначати функцію слова як члена речення та його граматичне значення, а також структуру простої та складної речення та різні види зв'язку між частинами речення. [11]

Навчання граматичної компетенції передбачає засвоєння учнями продуктивного (активного) та рецептивного (пасивного) граматичних мінімумів.

В активний граматичний мінімум входять граматичні форми, необхідні успішного здійснення продуктивної мовної діяльності, поданої говорінням і листом. Відбираючи продуктивний граматичний мінімум, слід враховувати, як активно використовується граматичне явище в мовленні, його загальноживаність, типовість. На початковому етапі навчання необхідно виключати синонімічні граматичні явища через економію часу та уникнення труднощів, що виникають при граматичному оформленні висловлювання [12]. Пасивний граматичний мінімум представлений мовними одиницями, що використовуються в рецептивних видах мовної діяльності, а саме аудіювання та читання. Рецептивний граматичний мінімум перевищує за обсягом активний. Граматичні явища, що відбираються в пасивний граматичний мінімум, повинні відповідати принципам поширеності у книжково-письмовому стилі мовлення та багатозначності. Згідно з цими принципами, до рецептивного мінімуму включаються тільки ті явища, які найбільш поширені і мають низку значень. Більше того, необхідно приділяти окрему увагу організації граматичного матеріалу, яка значною мірою визначає успіх роботи над граматичною стороною різних видів мовної діяльності і, отже, кінцеві результати викладання іноземної мови на відповідному ступені освіти. [13].

Головною метою навчання граматичної компетенції є формування граматичних навичок, що досягається шляхом засвоєння та застосування граматичних знань.

Під граматичними навичками прийнято розуміти компонент свідомо виконуваної мовленнєвої діяльності, доведений до автоматизму, який забезпечує безпомилкове вживання граматичних форм у мовному

спілкуванні. розташування слів у всіх типах речень та їх поєднань у зв'язному мовленні. Формування граматичних навичок відбувається з урахуванням набутих знань, наслідування мовлення носіїв мови, вправ, і навіть розгляду граматичного явища у тих пропозиції. Граматичні навички, так само як граматичний мінімум, можуть бути продуктивними та рецептивними.

Продуктивні граматичні навички дозволяють безпомилково сформулювати висловлювання в усному та письмовому мовленні. До таких навичок відносять правильне утворення граматичної форми; дотримання правильного порядку слів у різних типах речень; облік граматичної сполучуваності слів; правильний вибір та вживання доповнення; зміна граматичного оформлення висловлювання залежно від комунікативної ситуації.

Сформованість рецептивної граматичної навички — одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній і письмовій формах. На відміну від репродуктивної граматичної навички, яка передбачає вибір форми відповідно до комунікативного наміру, ситуації мовлення та ін., першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є сприймання звукового або графічного образу ГС. Якщо рецептивна навичка сформована, сприймання супроводжується розпізнаванням граматичних форм та співвіднесенням їх з певним значенням.

Щоб здійснити свій комунікативний вибір, той, хто говорить/пише, має спочатку вибрати граматичну структуру, яка б відповідала даній ситуації мовлення. Так, якщо людина має намір про щось дізнатися, вона обирає одну із ГС, що виражає запитання. Дальший вибір залежить від часу події, про яку йдеться, від характеру інформації, що потрібна у відповідь на запитання, тощо. У багатьох

випадках (наприклад, при висловлюванні прохання) на вибір ГС впливають стосунки між людьми.

Обрану ГС потрібно оформити відповідно до норм даної мови. (Маються на увазі синтаксичні та морфологічні особливості ГС). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно: засвоюючи форму, учень повинен мати певний комунікативний намір, вирішувати конкретне мовленнєве завдання — щось запитати, попросити, комусь заперечити, підтвердити чи спростувати чийсь Думку тощо, з тим щоб у його свідомості поєднувалися комунікативний намір та форма, за допомогою якої він виражається.

Сформованість рецептивної граматичної навички — одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній і письмовій формах. На відміну від репродуктивної граматичної навички, яка передбачає вибір форми відповідно до комунікативного наміру, ситуації мовлення та ін., першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є сприймання звукового або графічного образу ГС. Якщо рецептивна навичка сформована, сприймання супроводжується розпізнаванням граматичних форм та співвіднесенням їх з певним значенням.

Рецептивні граматичні навички відповідають за розпізнавання граматичних явищ в усному та письмовому мовленні. При сформованих рецептивних навичках учень може впізнавати та виділяти з потоку мови граматичні конструкції та співвідносити їх з певним значенням; розрізняти граматичні явища в потоці промови за властивими їм ознаками, а також знаходити подібність; прогнозувати за контекстом граматичну форму слова; визначати функцію слова як члена речення та його граматичне значення, а також структуру простої та складної речення та різні види зв'язку між частинами речення [14].

Доведені до автоматизму граматичні навички можуть бути включені у різні комунікативні ситуації, що відповідає процесу формування мовного вміння, під яким розуміється здатність людини здійснювати мовні дії умовах вирішення комунікативних завдань з урахуванням набутих знань і сформованих навичок. Граматичні вміння дозволяють вибирати та вживати граматичну форму з урахуванням комунікативного наміру, рівня формальності ситуації спілкування, характеру дії та модальності висловлювання .

Сформована граматична компетенція передбачає знання учнями морфології та синтаксису мови, що вивчається. Вчителю необхідно виявити, які морфологічні елементи та процеси мають освоїти учні.

Морфологія вивчає внутрішню організацію слів, при цьому в слові виділяються корінь та афікси (префікси, суфікси, інфікси), які в свою чергу поділяються на словотворчі (re-, un-, -ly, -ness) і формоутворюючі (-s, -ed, -ing).

У словотворі виділяють прості однокореневі слова (наприклад, six, tree, break), багатоморфемні слова, що складаються з кореня та афіксів (наприклад, unbrokenly, sixes) і складні слова, що складаються з декількох коренів (наприклад, sixpence, breakdown, oak-tree, evening dress).

Морфологія вивчає різні способи формоутворення, а саме чергування голосних та приголосних, неправильні форми дієслова, суплетивні та нульові форми. Морфологія також розглядає фонетично та морфологічно зумовлені варіації морфем.

Синтаксис вивчає сполучуваність і порядок дотримання слів усередині речення, саме на рівні категорій, елементів, класів, структур, процесів, видів зв'язків, які часто подаються у вигляді правил. Носії мови використовують у мові складні синтаксичні структури, причому їх породження відбувається

переважно неусвідомлено. Здатність будувати пропозиції передачі певного значення є основною складовою комунікативної компетенції. Завданням вчителя є виявлення граматичних елементів, категорій, класів, структур, процесів та відносин, необхідні засвоєння учнями.

Для ілюстрації граматичної правильності мови було розроблено шкалу рівнів, яку слід розглядати разом із загальною шкалою володіння мовними засобами. Слід зазначити неможливість розробки єдиної шкали визначення рівня володіння учням граматичним ладом всіх мов.

Елементарне володіння мовою представлене на рівнях A1 та A2. На першому рівні учень може використовувати обмежену кількість найпростіших завчених конструкцій та моделей пропозицій. Другий рівень передбачає правильне використання простих граматичних конструкцій, проте, при систематичному припущенні типових помилок, але за збереження загального сенсу висловлювання.

Рівні B1 та B2 мають на увазі самостійне володіння засобами мови. Відмінною особливістю рівня B1 є грамотна мова в знайомих ситуаціях спілкування. Помітний вплив рідної мови породжує помилки, але загальний зміст висловлювання зрозумілий. Учень може досить грамотно використовувати кілька стандартних конструкцій, що з найбільш передбачуваними ситуаціями. На рівні B2 учень має гарний рівень контролю. Він допускає нечисленні помилки та незначні неточності у побудові пропозицій, які сам може виправити. Для цього рівня характерний відносно високий рівень граматичної правильності, учень не допускає помилок, що спотворюють сенс висловлювання. [9].

Вільне володіння граматичними засобами мови досягається на рівнях C1 та C2. Учня сформовано стабільно високий рівень граматичної правильності складної мови, навіть якщо його увага зосереджена на чомусь іншому [8].

Таким чином, граматична компетенція передбачає засвоєння учнями активного та пасивного граматичних мінімумів, формування граматичних навичок та доведення їх до автоматизму, а також знання морфології та синтаксису мови, що вивчається. Граматична правильність мови може бути оцінена відповідно до шкали рівнів володіння граматичним строем мови.

1.3 Мета і завдання підготовки до ЗНО

Зовнішнє незалежне оцінювання, ЗНО — комплекс організаційних заходів (насамперед — тестування), спрямований на визначення рівня навчальних досягнень випускників середніх навчальних закладів при їх вступі до вищих навчальних закладів України.

Комплекс організаційних процедур (насамперед тестування), спрямований на визначення рівня знань випускників середніх навчальних закладів при їх вступі до вищих навчальних закладів.

Мета зовнішнього незалежного оцінювання - забезпечення реалізації конституційних прав громадян на рівний доступ до якісної освіти, здійснення контролю за дотриманням Державного стандарту базової та повної середньої освіти та аналізу стану системи освіти, прогнозування її розвитку.

Програма зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов створена з урахуванням основних положень Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, рівнів навчальних досягнень, визначених у чинних програмах з іноземних мов для освітніх навчальних закладів України, що відповідають Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти (B1— для рівня стандарт, B2 - для профільного рівня).

Об'єктом контролю є рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності у таких видах мовленнєвої діяльності, як сприймання на слух, зорове сприймання, писемна взаємодія, писемне продукування, зокрема:

- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;

- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб.

Мовний інвентар (лексика і граматика) не є окремим об'єктом контролю, а перевіряється у комунікативному контексті. Зміст тестових завдань подається на автентичних зразках нормативного мовлення, прийнятого у країнах, мова яких вивчається, та відповідає сферам і тематиці ситуативного спілкування, зазначених у чинних типових освітніх програмах.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕТОДИЧНОЇ БАЗИ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО

2.1. Огляд програми підготовки до ЗНО.

У даному розділі буде оглянута програма підготовки до ЗНО, яке планується на 2024 рік. Пропоную почати розбір з цитат.

«Програма зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов створена з урахуванням основних положень Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, рівнів навчальних досягнень, визначених у чинних програмах з іноземних мов для освітніх навчальних закладів України, що відповідають Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти (B1— для рівня стандарт, B2 - для профільного рівня)[17]»

Загальноєвропейський референтний кадр знань мов (The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)) є міжнародним стандартом для оцінки вмінь у мовах. CEFR не має обмежень за мовами, тому його можна використовувати незалежно від того, яку мову ви вивчаєте. Це також легко використовувати як для вчителів, так і для учнів — для оцінки рівня мовного володіння вам просто потрібно перевірити кілька можливих заяв.

Наприклад, якщо учень може розуміти та використовувати лише відомі повсякденні вирази і дуже базові фрази, то його рівень - A1. Це може бути настільки просто.

Спочатку CEFR використовували для оцінки рівня мовної компетенції в європейських мовах, але в наш час люди по всьому світу використовують CEFR для оцінки мовних навичок будь-якою мовою [18].

Рівень B2 передбачає використання мовного інвентарю рівня B1 шляхом ускладнення лексичних одиниць та граматичних структур і інтеграції вищезазначених тем у комунікативному контексті. Відбір автентичного текстового матеріалу для стандартного (B1) та профільного (B2) рівнів

здійснюється з урахуванням орієнтованих лінгвістичних лексичних та граматичних інвентарів, наведених у додатках до Програми [1].

Пропоную розібрати таблицю у додатку А, яка стосується саме граматичної частини англійської мови (додаток А).

Як видно, програма доволі широка. Тут представлені усі аспекти, які мусить знати учень. Якщо розбирати детальніше, то тут присутні:

– Ступені порівняння прикметників. В англійській мові їх три (звичайний, вищий та найвищий) та утворюються вони залежно від того, скільки складів у прикметниках. Також присутні виключення.

Наприклад:

This book is good. That book is better. And those books are the best.

Ця книга добра. Та книга краще. А ті книги – найкращі.

– Форми порівняння прикметників, такі як as...as... (такий...як...), not so...as... (не такий...як...).

– Формування прикметників за допомогою префіксів та суфіксів, складні прикметники.

– Використання форм дієслів Present та Past Participle у ролі прикметників у реченні.

Наприклад:

He was a very smiling boy. – Він був дуже усміхнений хлопчик.

– Вживання прислівників, які позначають місце (here/there – тут/там), прислівників хронологічної послідовності (first, next, e.t.c – спочатку, потім і.т.д.), прислівників, що вживаються з часовою формою Present Perfect (already, just, e.t.c. – вже, тільки що, і.т.д), прислівників кількості (a lot, a little, very, too – багато, мало, дуже, занадто), прислівники такі як beforehand (заздалегідь) та afterwards (після цього).

– Дієслова «to be» у теперішньому часі, «to have got» у теперішньому часі.

Наприклад:

I am a doctor. – Я доктор.

I have got a book. – У мене є книга.

– Вживання конструкцій «if+Present Simple», вживання умовних речень першого, другого та третього ступеня.

Наприклад:

If I had this book, I would read it. – Якби у мене була книга, я би її прочитав.

If you give me some money, I will go and buy a book for you. – Якби ти дав мені грошей, я би купив тобі книгу.

– Вживання прямої мови, формування простих відповідей на питання «yes/no», питальні слова «what, why, when e.t.c.», прямі ствердження, команди та інше.

Наприклад:

What is your favourite colour? – Який твій улюблений колір?

– Are you a teacher? – Yes, I am.

– Ви вчитель?

– Так.

– Вживання відносних речень. (Defining and Non-defining relative clauses).

Наприклад.

They're the people who want to buy our house. – Вони люди, які хочуть купити наш будинок.

They're the people she met at Jon's party. – Вони люди, яких вона зустріла на вечірці Джона.

– Сполучники «and», «but», «because», «either...or...», «neither...nor...» («і» «але» «тому що» «або...або...» «не... не...») та інші.

– Вживання визначальних слів, таких як «this is», «this», «that», «these», «those» («це є», «цей», «той», «ці», «ті»).

– Вживання артиклів «a», «an», «the», присвійних займенників «my», «your», «his», «her», «its», «our», «their».

Наприклад:

This is a book. This book is mine. – Це – книга. Ця книга – моя.

– Вживання питальних слів «how?», «why?», «what?», «how many?» («як?», «чому?», «скільки?») та інших.

Why is this book so big? – Чому ця книга така велика?

How many chickens has this hen? – Скільки курчат має ця курка?

– Вживання слів «some» та «any», які означають «декілька» для обчислювальних іменників та «деяку кількість» для необчислювальних іменників.

Have you got any cheese? – У тебе є сир?

I have got some sugar. – У мене є цукор.

– Вживання модальних слів «can», «may», «must», «should», «could», «would like» та інші.

May I come in? – Можна я увійду?

I can do it easy. – Я можу зробити це просто.

Would you like some tea? – Чи хотіли б ви чаю?

– Вживання обчислювальних та необчислювальних іменників. Обчислювальні іменники мають форму однини і множини, необчислювальні – тільки форму однини або тільки форму множини (їх не можна порахувати).

Наприклад:

I have got some sugar. – У мене є цукор.

– Вживання часових дієслівних форм, а саме:

1. Present Simple (форма теперішнього простого часу). Вживається для позначення регулярних дій суб'єкта, законів природи, звичок, розкладів (у тому числі транспорту) та ін. Питальні та заперечні речення формуються за допомогою допоміжних дієслів do/does та смислового

дієслова у формі інфінітиву (у третій формі однини додається закінчення -s або -es до смислового дієслова).

Наприклад:

– Do you go to school every day?

– Yes, I do.

– Ти ходиш в школу кожен день?

– Так.

2. Future Simple (форма майбутнього простого часу). Вживається для позначення подій, що відбудуться у майбутньому часі. Будується за допомогою допоміжного дієслова will (дієслово shall може вживатися, якщо суб'єкту робиться пропозиція щось зробити) та смислового дієслова у формі інфінітиву.

– Will this idea work? – Чи буде ця ідея працювати?

3. Past Simple (форма минулого простого часу). Вживається для позначення подій, що відбулись у минулому часі. Речення формується за допомогою допоміжного дієслова did у заперечних та питальних реченнях та зміни дієслова у стверджувальному реченні (до regular verbs додається закінчення -ed, irregular verbs змінюються індивідуально згідно з формою V₂ у таблиці Irregular Verbs).

Наприклад:

I worked in «General Motors» in 1996. – Я працював в «Дженерал Моторс» в 1996 році.

Did you cook sandwiches yesterday? – Ти готував сендвічі вчора?

4. Present Continuous (форма теперішнього тривалого часу). Вживається для позначення подій, що відбуваються у даний момент часу, прямо зараз. Також може вживатися для вживання подій, що заплановані суб'єктом у майбутньому. Формується за рахунок додавання допоміжного дієслова to be та закінчення -ing до смислового дієслова.

Наприклад:

I am working with my friends at the moment. – Я працюю з друзями в даний момент.

He is going to the supermarket tomorrow at 9 a.m. – Він йде до супермаркету завтра о 9 ранку.

5. Past Continuous (форма минулого тривалого часу). Вживається для позначення подій, що відбуваються у минулому часі у конкретний момент або відрізок часу, на який вказано у тексті. Формується за рахунок додавання допоміжного дієслова to be (was/were) та закінчення -ing до смислового дієслова.

Наприклад:

He was learning English at 9.30 p.m. yesterday. – Він вчив англійську о півдесятій вечора вчора.

6. Future Continuous (форма майбутнього тривалого часу). Вживається для позначення подій, що відбудуться у майбутньому часі у конкретний момент або відрізок часу, на який вказано у тексті. Формується за рахунок додавання допоміжного will be та закінчення -ing до смислового дієслова.

Наприклад:

She will be cooking borsch at 9.30 a.m. tomorrow. – Вона буде готувати борщ о півдесятій ранку завтра.

7. Present Perfect (форма теперішнього завершеного часу). Вживається для позначення подій, які є завершеними в даний момент. Формується за рахунок додавання допоміжного дієслова have/has та зміни дієслова у реченні (до regular verbs додається закінчення -ed, irregular verbs змінюються індивідуально згідно з формою V₃ у таблиці Irregular Verbs).

Наприклад:

I have already done my homework. – Я вже зробив моє домашнє завдання.

8. Past Perfect (форма минулого завершеного часу). Вживається для позначення подій, які були завершеними в конкретний момент минулого часу. Формується за рахунок додавання допоміжного дієслова had та зміни дієслова у реченні (до regular verbs додається закінчення -ed, irregular verbs змінюються індивідуально згідно з формою V₃ у таблиці Irregular Verbs).

Наприклад:

I had already found my documents when my mum came home. – Я вже знайшов свої документи коли моя мама прийшла додому.

9. Present Perfect Continuous (форма теперішнього завершеного тривалого часу). Вживається для позначення подій, які завершуються в даний момент часу. Формується за рахунок додавання допоміжного дієслова have/has been та додавання до смислового дієслова закінчення -ing.

Наприклад:

I have already been reading this book for three hours. – Я вже читаю цю книжку три години.

10. Past Perfect Continuous (форма минулого завершеного тривалого часу). Вживається для позначення подій, які завершувалися в минулому в певний момент часу. Формується за рахунок додавання had been та додавання до смислового дієслова закінчення -ing.

Наприклад:

She had been cooking this salad for three hours by ten o'clock yesterday. – Вона готувала салат 3 години поки не настала десята година вчор.

11. Порівняння Present Perfect та Past Simple. Past Simple вживається тоді, коли акцент у реченні – на подіях минулого часу і про це вказано у самому реченні.

Наприклад:

I cooked with my mum yesterday. – Я готував з моєю мамою вчора.

Якщо акцентується на результаті дії, то тоді вживаємо Present Perfect.

Наприклад:

I have already cooked the salad with my mum. – Я вже приготував салат з моєю мамою.

– Вживання оборотів «there is», «there are» («тут є», «там є»), які вказують на місцезнаходження суб'єкта.

Наприклад.

There is a book under the table. – Під столом книга.

There are many nuts in the plate. – У тарілці багато горіхів.

– Вживання частинки to у випадку, коли дієслово стоїть у формі інфінітиву.

Наприклад:

It's very hard to understand these rules. – Дуже важко зрозуміти ці правила.

Вживання дієслів у Active та Passive Voice. Дієлова у Active Voice описують активні дії, що виконуються самим суб'єктом. Дієлова у Passive Voice описують дії, що виконуються над суб'єктом.

Наприклад:

I wrote this book. – Я писав цю книгу (Active Voice).

This book was written by Conan Doyle. – Ця книга була написана Конан Дойлем (Passive Voice).

– Вживання дієслів у наказовому способі.

Наприклад:

Stop doing this! – Перестань це робити!

Для рівня B2 абітурієнту згідно з програмою також необхідно знати:

– Future Perfect (форма майбутнього завершеного часу). Вживається для позначення подій, які будуть завершені в конкретний момент майбутнього часу. Формується за рахунок додавання допоміжного

дієслова had та зміни дієслова у реченні (до regular verbs додається закінчення -ed, irregular verbs змінюються індивідуально згідно з формою V₃ у таблиці Irregular Verbs). Слід також додати, що програма вважає Future Perfect предметом більш високого рівня для вивчення.

Наприклад:

I will have prepare this project by seven o'clock p.m. tomorrow. – Я підготую цей проект завтра к сьомій годині вечора.

2.2. Посібники і підручники на допомогу у підготовці до ЗНО. Аналіз вправ, методів та прийомів.

У даному розділі буде розглянутий та проаналізований один з посібників по підготовці до ЗНО та його доречність з точки зору граматики.

Manin G. Consultants: A. Yurchenko, T. Redchenko. Oxford Exam Trainer B1 для Зовнішнього незалежного оцінювання. – Oxford: «Oxford University Press», 2018. – 207 с. [19]

Аналіз підручника, за яким відбувається навчання мови, – необхідна передумова успішності реалізації провідних педагогічних функцій учителя з цієї навчальної дисципліни. Передусім конструктивно-планувальної, освітньої, розвивальної, виховної, організаторської. З огляду на комплексний характер вимог, що висуваються в сучасній методиці до підручника як засобу раціональної та результативної організації навчально-виховного процесу на всіх ступенях шкільного курсу з іноземної мови, якісний аналіз цього засобу навчання може бути отриманим за умов урахування наступних трьох типів критеріїв:

- формального: бібліографічні дані, оформлення підручника;
- функціонального: характеристика адресата навчання, зміст підручника;
- структурного: організація підручника.

Формальний критерій

Назва: Oxford Exam Trainer B1 для Зовнішнього незалежного оцінювання.

Автор: Manin G.

Видавництво: «Oxford: «Oxford University Press», 2018.

Кількість частин: 12;

Кількість сторінок: 207;

Наявність книги для вчителя: є.

Відео матеріали та аудіо записи присутні.

Робочі зошити для учнів відсутні.

З точки зору оформлення важливими є ергономічні показники, що виявляють ступінь зручності у використанні, як-от:

1) якість поліграфічного виконання підручника. В даному підручнику вона на високому рівні, палітурка хоч і не товста, але охайна та прочна (додаток Б, рис.1).

а) дизайн, дизайн досить ярий, має багато малюнків, які логічно пов'язані з текстом, з вправами, новими словами. Наприклад, якщо слова про здоров'я – малюнки здорових, щасливих людей. Також є таблиці, наприклад для написання розкладу свого дня. Палітурка – зелена.

б) друкарська читабельність: розмір шрифту досить великий, читабельний, папір білий, приємний на дотик, не тонкий, достатньо якісний. Оформлено все логічно, добре, дуже яскраво, допомагають картинки.

2) Розбір змісту підручника.

Підручник починається з повного розбору тем, які присутні. Видно, що у присутніх темах акцент робиться більше на вокабулярі та розмовних темах, ніж на граматиці (додаток Б, рис.2).

Таким чином неможливо зробити висновки про граматичний зміст, треба проглядати кожен урок.

З позитивного слід відмітити описання програми ЗНО у вступі. Ця інформація є корисною як для викладачів, так і для учнів (додаток Б, рис. 3,4).

Якщо розбирати кожен розділ окремо, то там присутня частина під назвою «Use of English», у якій подаються граматичні вправи (додаток Б, рис. 5).

Як видно, вправи подаються більшою частиною у вигляді тестів. Це є позитивною стороною даного підручника. Негативною стороною є той фактор, що вправ мало. У більшості підручників та посібників такого типу присутній зошит для вправ (workbook), якого тут, на жаль, нема. Частково ця проблема вирішується за рахунок розділу «Grammar Reference», де досить докладно викладені як вправи, так і правила (додаток Б, рис. 6, 7).

Правила подані у вигляді схем та вимагають з боку викладача та студентів додаткового пропрацювання на уроці. З іншого боку таке стисле викладання можна вважати позитивною стороною, оскільки через такий спосіб можна подати у підручнику у стислому вигляді більше інформації. Хоча, спираючись на досвід викладання, можна стверджувати, що було б краще зробити більш розширену версію підручника для підготовки до ЗНО.

Був проведений аналіз граматичної складової підручника на відповідність її програмі Зовнішнього незалежного оцінювання.

У підручнику присутні:

- вправи на вживання Present Simple, Future Simple, Present Continuous, Future Continuous, Present Perfect;
- вправи на вживання обороту to be going to, модального дієслова will;
- вправи на вживання інфінітиву у реченнях;
- вправи на дієслова з прийменниками (наприклад apply for, apologize for та ін.);

- вправи на вживання на вживання артиклів a/the з іменниками;
- вправи на вживання Past Continuous, Past Perfect, конструкцію used to;
- вправи на вживання займенників someone, anyone, no one, something, anything, nothing, somewhere, anywhere, nowhere, everyone, everything, everywhere;
- вправи на вживання обчислювальних та необчислювальних іменників;
- слова, що позначають кількість, такі як «a lot (of)», «many», «a little» «(a) few»;
- вправи на вживання Present Perfect Continuous, Past Perfect Continuous;
- вправи на вживання слів both, either, neither, each, every , another, other;
- вправи на вживання Active та Passive Voice;
- вправи на вживання структури to have something done;
- вправи на вживання умовних речень у англійській мові (zero, first, second and third conditional);
- вправи на вживання присвійних займенників і прикметників у англійській мові, вживання прийменника of для позначення власності;
- вправи на вживання присвійного відмінка для іменників у англійській мові;
- вправи на вживання сполучників so, such, in order to, so as to;

- вправи на вживання модальних дієслів can, may, must, ought to, should, could, would (like), ought to та in;
- вправи на вживання зворотніх займенників myself, yourseld, himself і т.д;
- вправи на вживання займенників each other, one another;
- вправи на вживання ступенів порівняння прикметників (comparative and superlative form);
- вправи на вживання прямої мови у англійській мові (reported speech);
- вправи на вживання дієслів say and tell у непрякій мові;
- вправи на вживання означальних та неозначальних відносних речень (defining and non-defining relative clauses–);
- вправи на вживання непрямих речень для більшої ввічливості (наприклад: «Would you like to give some sugar?» – «Чи не могли б ви передати цукру?»);

Усі ці вправи супроводжуються відповідними правилами, що пояснюють студентам теми, з яких виконуються вправи.

Також присутні вокабуляр та таблиця «неправильних» дієслів, що є плюсом та невід’ємною частиною будь-якого підручника з англійської мови для старших класів.

Проаналізувавши даний підручник можна зробити висновок, що, хоч і граматичний матеріал у підручнику на сто відсотків не відповідає програмі ЗНО, але він є достатнім для підготовки учнів у рамках класу. Дуже багато у наявності вправ на аудіювання, читання та письмо, що є безумовною перевагою.

Якщо саме граматичних вправ у підручнику недостатньо, або студенти повністю засвоїли програму підручника – рекомендується взяти такий самий підручник, але більш високого рівня (B2), або звернутися до посібника R. Murphy «English grammar in use» .

Для повного аналізу ситуації нижче буде також розбір підручника.

R. Murphy. English Grammar in Use. A self-study reference and practice book for intermediate learners of English. Fourth Edition. – Cambridge University Press, 2012. – 399 с. [20]

Формальний критерій

Назва: English Grammar in Use. A self-study reference and practice book for intermediate learners of English. Fourth Edition

Автор: Murphy R.

Видавництво: «Oxford: «Oxford University Press», 2018.

Кількість частин: 145;

Кількість сторінок: 380;

Наявність книги для вчителя: немає.

Відео матеріали та аудіо записи відсутні.

Робочі зошити для учнів відсутні.

Підручник починається з повного розбору тем, які присутні. Так як підручник присвячений граматиці, то акцент повністю робиться на граматичних вправах.

- 1) якість поліграфічного виконання підручника. В даному підручнику вона на високому рівні, палітурка хоч і не товста, але охайна та прочна.

а) дизайн, дизайн досить яскравий, має багато малюнків, які логічно пов'язані з текстом, з вправами, новими словами. Наприклад, якщо слова про здоров'я – малюнки здорових, щасливих людей. Також є таблиці, наприклад для написання розкладу свого дня. Палітурка – синя (додаток Б, рис.9).

б) друкарська читабельність: розмір шрифту досить великий, читабельний, папір білий, приємний на дотик, не тонкий, достатньо якісний. Оформлено все логічно, добре, дуже яскраво, допомагають картинки. Був проведений аналіз граматичної складової підручника на відповідність її програмі Зовнішнього незалежного оцінювання.

У підручнику присутні:

- вправи на вживання Present Simple, Future Simple, Present Continuous, Future Continuous, Present Perfect;
- вправи на вживання обороту to be going to, модального дієслова will;
- вправи на вживання інфінітиву у реченнях;
- вправи на дієслова з прийменниками (наприклад apply for, apologize for та ін.);
- вправи на вживання на вживання артиклів a/the з іменниками;
- вправи на вживання have/ have got;
- вправи на вживання will/shall;
- вправи на вживання will be doing / will have done;
- вправи на вживання used to;
- вправи на вживання Past Continuous, Past Perfect, конструкцію used to;

- вправи на вживання займенників someone, anyone, no one, something, anything, nothing, somewhere, anywhere, nowhere, everyone, everything, everywhere;
- вправи на вживання обчислювальних та необчислювальних іменників;
- слова, що позначають кількість, такі як «a lot (of)», «many», «a little» «(a) few»;
- вправи на вживання Present Perfect Continuous, Past Perfect Continuous;
- вправи на вживання слів both, either, neither, each, every, another, other;
- вправи на вживання Active та Passive Voice;
- вправи на вживання структури to have something done;
- вправи на вживання умовних речень у англійській мові (zero, first, second and third conditional);
- вправи на вживання присвійних займенників і прикметників у англійській мові, вживання прийменника of для позначення власності;
- вправи на вживання присвійного відмінка для іменників у англійській мові;
- вправи на вживання сполучників so, such, in order to, so as to;
- вправи на вживання модальних дієслів can, may, must, ought to, should, could, would (like), ought to та ін;
- вправи на вживання зворотніх займенників myself, yourself, himself і т.д.;
- вправи на вживання займенників each other, one another;

- вправи на вживання ступенів порівняння прикметників (comparative and superlative form);
- вправи на вживання прямої мови у англійській мові (reported speech);
- вправи на вживання дієслів say and tell у непрямій мові;
- вправи на вживання означальних та неозначальних відносних речень (defining and non-defining relative clauses–);
- вправи на вживання непрямих речень для більшої ввічливості (наприклад: «Would you like to give some sugar?» – «Чи не могли б ви передати цукру?»);

На відміну від попереднього підручника, вправ на граматику більше ніж у попередньому підручнику.

Розберемо один із розділів підручника для розуміння ситуації та з метою це довести.

Розділ присвячений часовій формі Present Continuous. На початку розділу дається дуже коротка схема утворення речення. Очевидно, що ця схема не може нічого пояснити учню без участі вчителя, тому цей підручник – виключно для роботи в класі. Якщо відзначати плюси, то слід вказати на велику кількість вправ, значно більшу, ніж у попередньому підручнику. Це є безумновним плюсом та робить підручник гарним доповненням до G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання».

Як висновок, можна узагальнити, що не існує єдиного універсального підручника, який би задовольнив би потреби учня при підготовці до

ЗНО. Тому бажано комбінувати вправи з декількох підручників та підлаштовуватися під рівень учнів.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ВЛАСНОЇ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО З АКЦЕНТОМ НА ГРАМАТИКУ

Згідно з типовою освітньою програмою для середніх навчальних закладів 3 ступеня акредитації, затвердженою наказом МОН України від 24.04.2018 р. щотижня на профільний предмет «Перша іноземна мова» має виділятися не менш ніж 5 годин на тиждень [21]. У 9-11 класі учні в середньому мають 39 навчальних тижнів (дані від 2022 року). Якщо ми помножимо 39 на 5, то виявимо, що підручник G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання» поділений на 12 частин та має 207 сторінок. Таким чином можна говорити, що МОН України дає можливість повністю пройти підручник протягом навчального року.

Мною буде запропоновано зразок уроку для підготовки до ЗНО по темі Present Perfect з використанням підручників, розібраних у попередньому розділі.

Слід виявити для себе **цілі уроку**:

Практична – продовжити підготовку до граматичної частини Зовнішнього Незалежного Оцінювання (далі – ЗНО) шляхом вирішення завдань у форматі тестів;

Освітня – повторити правила та випадки використання часової форми Present Perfect у англійській мові;

Виховна – сприяти вихованню вольових якостей при виконанні складних завдань;

Розвиваюча – сприяти розвитку письма шляхом виконання письмових вправ.

Завданнями даного уроку є:

- Відновити знання студентів за темою «Present Perfect» через виконання групових завдань;
- Організувати парну та групову роботу студентів у рамках закріплення отриманого граматичного матеріалу;
- Здійснити контроль виконання завдання.

Хід уроку:

1. Introduction and greetings (1 minute).

T: Good morning, my dear students. My name is Mykyta. Today we will renew and deepen our knowledge about time form «Present Perfect Simple».

2. Warming Up (5 minutes).

T: So, what can you tell me about Present Perfect Simple?

S: Students give their answers.

I would like to ask you to look at the screen.

T: Thank you very much for you answers. Let's look in the book and discuss.

3. The Main Body Of The Lesson.

Present perfect simple			
Affirmative and negative			
I We You They	've (= have) haven't (= have not)	seen this film.	
He/She/it	's (= has) hasn't (= has not)		
Questions and short answers			
Have	I we you they	seen this film?	Yes, I have. No, I haven't.
Has	he/she/it		Yes, he has. No, he hasn't.

We use the present perfect simple when we:

- ▶ speak about events related to the present situation.
I've lost some weight. (I'm thinner now.)
I haven't drunk any coffee today. (That's why I'm still yawning.)
- ▶ speak about our own or somebody's experiences, but don't describe precisely when they took place.
I've met a lot of famous people in my life.
She's sailed across the Atlantic.
- ▶ speak about how long a situation has existed.
I have been ill for a week.
Peter has had a headache since yesterday.

Time expressions

We use the present perfect simple with:

- ▶ *ever* and *never* when we speak about experiences.
Have you ever seen a horror film?
I've never been to Budapest.
- ▶ *just* and *already* in affirmative sentences.
They've just gone out.
We've already had lunch.
- ▶ *yet* in negatives and questions.
I haven't had breakfast yet.
Have you done your homework yet?
- ▶ *for* and *since*. We use *for* when we say how long an action or state has lasted, and *since* when we say when something started.
I've known him for three years/five minutes/a long time.
We've lived here since 1999/March/ we were children.

Would you like to open your student's books at the page 158? I mean «Oxford exam trainer». Thank you!

Grammar part 1. Structure of Present Perfect sentences (10 minutes).

It shown in the book how to build sentences in Present Perfect. If we want to create affirmative sentence – we should take the subject at the first place in the sentence. After that we should we should add auxiliary verb have/has and sense verb in the Past Participle (V_3) form. After this construction there will be another parts of the sentence.

For example:

I have already done my homework. – Я уже зробив своє домашнє завдання.

This cake has been already cooked. – Цей торт вже приготували.

If we make the question sentence – we should take the auxiliary verb have/has at the first place in the sentence. After that we add subject, sense verb in the Past Participle (V_3) form and another parts of the sentence.

For example:

Have you just prepared your research work? – Ти вже приготував свою дослідницьку роботу?

Has he finished his investigation? – Він закінчив своє рорслідування?

If we make the negative sentence – we should add *not* after auxiliary verb *have/has*. In other aspects the structure of the negative sentences is the similar to the structure of affirmative sentences.

For example:

I have not cooked the borsch. – Я не приготував борщ.

We have not created new content. – Ми не створили новий контент.

T: So, children, have you understood the subject?

After this the teacher should listen to the students and answer their question

The part of the exercises 1 (10 minutes).

T: Dear students, let us make some exercises, that can help you to realize better the information, that I gave you before. Would you like to open your students books at page 139 and make exercise 1 in writing form? You have about seven minutes minutes for this exercise. After that I will ask you the result.

1 Complete the sentences (1–6) with the correct form of the verbs in brackets. Use the present perfect simple.

- 1 Brad Pitt _____ (star) in some great films.
- 2 _____ (you/see) *World War Z*?
- 3 We _____ (be) to the cinema three times this month.
- 4 _____ (the film/finish) or are you still watching it?
- 5 A new cinema _____ (open) in town.
- 6 The children _____ (not eat) all of their popcorn.

The students make the exercise during 7 minutes. After that we check the answers and talk about the mistakes during 3 minutes.

Grammar part 2. The situations when we use Present Perfect (10 minutes).

T: Dear students! Would you like to read the rules at the page 139?

It is written here the rules about situation when we use Present Perfect Simple.

Present Perfect and Past Simple can describe the action in the past. However, there are some differences between them.

1. When we speak about actions or situations, that were finished in the past – we use Past Simple. The activities or situations, which happened at the specific moment in the past are also described with the help of Past Simple.
2. When we are focused on the result of the actions without specifying when

it happened – we use Present Perfect. We speak about finished or unfinished situations, which have visible effect now.

T: Let us focus on these main rules< dear students. Have you understood them?

After this the teacher should listen to the students and answer their question

Present perfect simple, present perfect continuous, past simple

When we tell someone about recent events, we use the present perfect simple. Then, when we speak about the details of these events, we use the past simple.
Ann has left her job at the bank. She didn't like her boss.
 Other differences in using these tenses are presented in the table.

Perfect tenses	Past simple
<p>We use the present perfect when we speak about experiences and activities without specifying when they happened. In sentences in this tense we often use the adverbs <i>ever, never, just, yet</i> and <i>already, once/twice</i>. <i>Have you ever been to Spain?</i> <i>I've never been to Spain.</i> <i>Carrie has stayed at this hotel twice.</i></p>	<p>We use the past simple when we speak about activities which happened at a specific moment in the past. We often use words and phrases such as <i>ago, last week/year, in 2009, yesterday</i> and <i>when I was eight</i> with this tense. We also use the past simple in questions with <i>when</i>. <i>When did Lee go to Spain?</i> <i>Lee went to Spain last year.</i></p>
<p>We use the present perfect simple and present perfect continuous when we speak about finished or unfinished activities or situations which have a visible effect now. We often combine these tenses with <i>since</i> and <i>for</i>, as well as <i>how long</i>. <i>He's been waiting for us for two hours.</i> <i>I've lived in Germany all my life.</i></p>	<p>We use the past simple when we speak about activities or situations which were finished in the past. <i>He came here two hours ago.</i> <i>I lived in Germany from 2002 to 2006.</i></p>

The part of exercises 2 (10 minutes).

Would you like to open your students books at page 140 and make exercise 5 in writing form? You have about seven minutes minutes for this exercise.

After that I will ask you the result.

5 Fill in the gaps (1–14) with the correct form of the verbs in brackets. Use the past simple or the present perfect.

Dear Alice,

We ¹ _____ (not hear) from you for a long time so I ² _____ (decide) to write to you and find out if everything is OK with you. I hope you ³ _____ (enjoy) your stay in Brighton last month. How long ago ⁴ _____ (you/come) back? ⁵ _____ (you/meet) anybody interesting there?

Nothing ⁶ _____ (change) much round here since you ⁷ _____ (leave). The bad news is that I ⁸ _____ (fail) my driving test again! When I ⁹ _____ (approach) the junction, I ¹⁰ _____ (not notice) when the lights ¹¹ _____ (turn) red and I ¹² _____ (drive) on. The good news is that Peter and Amanda ¹³ _____ (just get) married. They ¹⁴ _____ (fly) to a Greek island for their honeymoon last weekend.

Please write soon. Take care.

Clare

The students make the exercise during 7 minutes. After that we check the answers and talk about the mistakes during 2 minutes.

T: Now, dear students, thank you very much for the lesson. Let us write down your homework.

Homework.

T: Thank you very much for the lesson, dear students. Could you open R. Murphy «English Grammar in use»? Exercises 8.1 – 8.4 will be your homework. Have a good day.

Опис уроку українською мовою.

1. Вступ та привітання (1 хвилина):

В: Доброго ранку, мої улюблені учні. Мене звать Микита. Сьогодні ми оновимо та поглибимо наші знання про часову форму "Present Perfect Simple".

2. Розігрів (5 хвилин):

В: Отже, що ви можете розповісти мені про Present Perfect Simple?

Учні висловлюють свої відповіді.

В: Дуже дякую за ваші відповіді. Тепер давайте звернемо увагу на екран.

3. Основна частина уроку.

Чи не могли б ви відкрити свої шкільні підручники на сторінці 158?
 Маю на увазі "Oxford Exam Trainer". Дякую!

Present perfect simple			
Affirmative and negative			
I We You They	've (= have) haven't (= have not)		seen this film.
He/She/it	's (= has) hasn't (= has not)		
Questions and short answers			
Have	I we you they	seen this film?	Yes, I have. No, I haven't.
Has	he/she/it		Yes, he has. No, he hasn't.

We use the present perfect simple when we:

- ▶ speak about events related to the present situation.
I've lost some weight. (I'm thinner now.)
I haven't drunk any coffee today. (That's why I'm still yawning.)
- ▶ speak about our own or somebody's experiences, but don't describe precisely when they took place.
I've met a lot of famous people in my life.
She's sailed across the Atlantic.
- ▶ speak about how long a situation has existed.
I have been ill for a week.
Peter has had a headache since yesterday.

Time expressions

We use the present perfect simple with:

- ▶ *ever* and *never* when we speak about experiences.
Have you ever seen a horror film?
I've never been to Budapest.
- ▶ *just* and *already* in affirmative sentences.
They've just gone out.
We've already had lunch.

Present perfect simple

Affirmative and negative

I We You They	've (= have) haven't (= have not)	seen this film.
He/She/It	's (= has) hasn't (= has not)	

Questions and short answers

Have	I we you they	seen this film?	Yes, I have. No, I haven't.
Has	he/she/it		Yes, he has. No, he hasn't.

We use the present perfect simple when we:

- ▶ speak about events related to the present situation.
I've lost some weight. (I'm thinner now.)
I haven't drunk any coffee today. (That's why I'm still yawning.)
- ▶ speak about our own or somebody's experiences, but don't describe precisely when they took place.
I've met a lot of famous people in my life.
She's sailed across the Atlantic.
- ▶ speak about how long a situation has existed.
I have been ill for a week.
Peter has had a headache since yesterday.

Time expressions

We use the present perfect simple with:

- ▶ *ever* and *never* when we speak about experiences.
Have you ever seen a horror film?
I've never been to Budapest.
- ▶ *just* and *already* in affirmative sentences.
They've just gone out.
We've already had lunch.

- ▶ *yet* in negatives and questions.
I haven't had breakfast yet.
Have you done your homework yet?
- ▶ *for* and *since*. We use *for* when we say how long an action or state has lasted, and *since* when we say when something started.
I've known him for three years/five minutes/a long time.
We've lived here since 1999/March/we were children.

Граматична частина 1. Структура речень Present Perfect (10 хвилин).

У підручнику показано, як будувати речення в часовій формі Present Perfect. Якщо ми хочемо створити розповідне речення, ми повинні взяти підмет на перше місце в реченні. Після цього ми додаємо допоміжне дієслово *have/has* та дієслово сенсу в формі минулого доконаного (V3). Після цієї конструкції слід інші частини речення.

Наприклад:

I have already done my homework. – Я уже зробив своє домашнє завдання.

This cake has been already cooked. – Цей торт вже приготували.

Якщо ми створюємо питальне речення, ми повинні взяти допоміжне дієслово *have/has* на перше місце в реченні. Після цього ми додаємо підмет, дієслово сприйняття в формі минулого доконаного (V3) та інші частини речення.

Наприклад:

Have you just prepared your research work? – Ти вже приготував свою дослідницьку роботу?

Has he finished his investigation? – Він закінчив своє розслідування?

Якщо ми створюємо заперечне речення, ми повинні додати *not* після допоміжного дієслова *have/has*. З інших аспектів структура від'ємних речень схожа на структуру позитивних речень.

Наприклад:

I have not cooked the borsch. – Я не приготував борщ.

We have not created new content. – Ми не створили новий контент.

Вчитель: Отже, діти, ви зрозуміли матеріал? Після цього вчитель має слухати учнів і відповідати на їхні питання.

Частина для вправ 1 (10 хвилин).

Вчитель: Шановні студенти, давайте проведемо кілька вправ, які допоможуть вам краще зрозуміти інформацію, яку я вам передавав раніше. Чи не могли б ви відкрити свої книжки на сторінці 139 і виконати вправу 1 у письмовій формі? У вас є приблизно сім хвилин на це завдання. Після цього я запитаю у вас результати.

1 Complete the sentences (1–6) with the correct form of the verbs in brackets. Use the present perfect simple.

- Brad Pitt _____ (star) in some great films.
- _____ (you/see) *World War Z*?
- We _____ (be) to the cinema three times this month.
- _____ (the film/finish) or are you still watching it?
- A new cinema _____ (open) in town.
- The children _____ (not eat) all of their popcorn.

Граматична частина 2. Ситуації, коли ми використовуємо Present Perfect (10 хвилин).

Вчитель: Шановні студенти! Чи не могли б ви прочитати правила на сторінці 139?

Тут написані правила щодо ситуацій, коли ми використовуємо Present Perfect Simple.

Present Perfect і Past Simple можуть описувати дії в минулому. Однак між ними є деякі відмінності.

– Коли ми говоримо про дії або ситуації, які були завершені в минулому, ми використовуємо Past Simple. Дії або ситуації, які відбулися в конкретний момент у минулому, також описуються за допомогою Past Simple.

– Коли ми акцентуємо увагу на результаті дій, не вказуючи, коли вони трапилися, ми використовуємо Present Perfect. Ми говоримо про завершені або незавершені ситуації, які мають видимий ефект зараз.

Вчитель: Давайте зосередимося на цих основних правилах, шановні учні. Ви їх зрозуміли?

Після цього вчитель повинен вислухати учнів і відповісти на їх питання.

Present perfect simple, present perfect continuous, past simple	
<p>When we tell someone about recent events, we use the present perfect simple. Then, when we speak about the details of these events, we use the past simple.</p> <p><i>Ann has left her job at the bank. She didn't like her boss.</i></p> <p>Other differences in using these tenses are presented in the table.</p>	
Perfect tenses	Past simple
<p>We use the present perfect when we speak about experiences and activities without specifying when they happened. In sentences in this tense we often use the adverbs <i>ever, never, just, yet</i> and <i>already, once/twice</i>.</p> <p><i>Have you ever been to Spain?</i> <i>I've never been to Spain.</i> <i>Carrie has stayed at this hotel twice.</i></p>	<p>We use the past simple when we speak about activities which happened at a specific moment in the past. We often use words and phrases such as <i>ago, last week/year, in 2009, yesterday</i> and <i>when I was eight</i> with this tense. We also use the past simple in questions with <i>when</i>.</p> <p><i>When did Lee go to Spain?</i> <i>Lee went to Spain last year.</i></p>
<p>We use the present perfect simple and present perfect continuous when we speak about finished or unfinished activities or situations which have a visible effect now. We often combine these tenses with <i>since</i> and <i>for</i>, as well as <i>how long</i>.</p> <p><i>He's been waiting for us for two hours.</i> <i>I've lived in Germany all my life.</i></p>	<p>We use the past simple when we speak about activities or situations which were finished in the past.</p> <p><i>He came here two hours ago.</i> <i>I lived in Germany from 2002 to 2006.</i></p>

Частина для вправ 2 (10 хвилин).

Вчитель: Чи хочете ви відкрити свої студентські зошити на сторінці 140 і виконати вправу 5 письмово? У вас є приблизно сім хвилин на цю вправу. Після цього я попрошу вас про результат.

Учні виконують вправу протягом семи хвилин. Після цього ми перевіряємо відповіді та обговорюємо помилки протягом трьох хвилин.

5 Fill in the gaps (1–14) with the correct form of the verbs in brackets. Use the past simple or the present perfect.

Dear Alice,

We ¹ _____ (not hear) from you for a long time so I ² _____ (decide) to write to you and find out if everything is OK with you. I hope you ³ _____ (enjoy) your stay in Brighton last month. How long ago ⁴ _____ (you/come) back? ⁵ _____ (you/meet) anybody interesting there?

Nothing ⁶ _____ (change) much round here since you ⁷ _____ (leave). The bad news is that I ⁸ _____ (fail) my driving test again! When I ⁹ _____ (approach) the junction, I ¹⁰ _____ (not notice) when the lights ¹¹ _____ (turn) red and I ¹² _____ (drive) on. The good news is that Peter and Amanda ¹³ _____ (just get) married. They ¹⁴ _____ (fly) to a Greek island for their honeymoon last weekend.

Please write soon. Take care.

Clare

Вчитель: Тепер, учні, ви виконуєте вправу протягом семи хвилин. Після цього ми перевіримо відповіді та обговоримо помилки протягом двох хвилин.

Учні виконують вправу протягом семи хвилин. Після цього перевіряють відповіді та обговорюють помилки протягом двох хвилин.

Вчитель: Тепер, дорогі учні, дуже вам дякую за урок. Давайте записати ваше домашнє завдання.

Домашнє завдання.

Вчитель: Дуже дякую за урок, дорогі учні. Ви можете відкрити "English Grammar in Use" Р. Мерфі. Вправи 8.1 – 8.4 будуть вашим домашнім завданням. Бажаю вам гарного

Exercises

Unit 8

8.1 You ask people about things they have done. Write questions with ever.

- 1 (ride / horse?) *Have you ever ridden a horse?*
- 2 (be / California?) Have _____
- 3 (run / marathon?) _____
- 4 (speak / famous person?) _____
- 5 (most beautiful place / visit?) What's _____

8.2 Complete B's answers. Some sentences are positive and some negative. Use these verbs:

be be eat happen have have meet play read see try

<p>A</p> <p>1 What's Mark's sister like?</p> <p>2 Is everything going well?</p> <p>3 Are you hungry?</p> <p>4 Can you play chess?</p> <p>5 Are you enjoying your holiday?</p> <p>6 What's that book like?</p> <p>7 Is Brussels an interesting place?</p> <p>8 I hear your car broke down again yesterday.</p> <p>9 Do you like caviar?</p> <p>10 Mike was late for work again today.</p> <p>11 Who's that woman by the door?</p>	<p>B</p> <p>I've no idea. <i>I've never met her.</i></p> <p>Yes, we <i>haven't had</i> any problems so far.</p> <p>Yes. I _____ much today.</p> <p>Yes, but _____ for ages.</p> <p>Yes, it's the best holiday _____ for a long time.</p> <p>I don't know. _____ it.</p> <p>I've no idea. _____ there.</p> <p>Yes, it's the second time _____ this month.</p> <p>I don't know. _____ it.</p> <p>Again? He _____ late every day this week.</p> <p>I don't know. _____ her before.</p>
--	---

8.3 Write four sentences about yourself. Use I haven't and choose from the boxes.

used a computer travelled by bus eaten any fruit
 been to the cinema read a book lost anything

- 1 *I haven't used a computer today.*
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

today
 this week
 recently
 for ages
 since ...
 this year

8.4 Read the situations and write sentences as shown in the example.

- 1 Jack is driving a car, but he's very nervous and not sure what to do.
 You ask: *Have you driven a car before?*
 He says: *No, this is the first time I've driven a car.*
- 2 Ben is playing tennis. He's not good at it and he doesn't know the rules.
 You ask: Have _____
 He says: No, this is the first _____
- 3 Sue is riding a horse. She doesn't look very confident or comfortable.
 You ask: _____
 She says: _____
- 4 Maria is in Japan. She has just arrived and it's very new for her.
 You ask: _____
 She says: _____

ВИСНОВКИ.

Узагальнюючи результати дослідження, робимо висновки відповідно до поставлених завдань:

- Були оглянуті закони України про загальну середню освіту;
- Була проаналізована програма підготовки до ЗНО, а саме її граматичний аспект;
- Були проаналізовані підручники G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання» (затверджений Міністерство Освіти та Науки України) та R. Murphy «English Grammar in Use. Fourth Edition»
- Розробити методичні рекомендації та фрагмент уроку з розвитку письма із застосуванням обраних методик;

Можна лише підтвердити, що повне засвоєння програми ЗНО потребує виключно поглибленого вивчення предмету «Іноземна мова» у рамках шкільної програми. Вивчення іноземної мови як базового предмету не дасть можливості досканало вивчити предмет у рамках підготовки до ЗНО.

Окрім того було встановлено, що жоден підручник з англійської мови не дає можливості ідеально підготувати абітурієнта до ЗНО. Якщо у G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання» авторським колективом робився більший акцент на вокабулярі, то R. Murphy «English Grammar in Use. Fourth Edition» був присвячений виключно граматичній складовій мови. Узагальнюючи, можна сказати, що при розробці власних методик необхідно поєднувати вправи з декількох джерел для більш ефективної підготовки абітурієнтів до ЗНО. Ця рекомендація стосується також вивчення студентами мови в цілому.

Також було розроблено декілька методичних порад для підготовки абітурієнтів до ЗНО та фрагмент власного уроку, взятий на основі декількох джерел.

Було зроблено багато корисних висновків з приводу практичного навчання учнів предмету «Іноземна мова» та підготовці абітурієнтів до ЗНО з англійської мови. Власні нароби з'явилися під час проходження викладацької практики. Без сумнівів, ці нароби будуть і далі мною розвиватися у моїй викладацькій діяльності.

Додаток А.

Програма з граматики до ЗНО з англійської мови у вигляді таблиці на 2023 рік [17].

Мовний інвентар – граматики (англійська мова) Рівень В1

Категорія	Структура
Adjective	<p>comparative and superlative forms of regular and irregular adjectives</p> <p>structures with as ... as, so ... as rather, almost, quite adjectives</p> <p>formed with suffixes/prefixes (overview)</p> <p>compound adjectives</p> <p>present/past participles as adjectives</p>
Adverb	<p>frequency and movement</p> <p>place (here/there)</p> <p>chronological sequence (first, next, etc.)</p> <p>time markers for past, present and future (yesterday, tomorrow, today, now)</p> <p>Present Perfect + yet/already</p> <p>manner (slowly, well, etc.)</p> <p>basic quantifiers (a lot, a little, very, too, rather, etc.)</p> <p>common linking words for chronological sequence</p> <p>advanced adverbials of time: beforehand, afterwards</p>
Clause	<p>'have' in the present tense</p> <p>'be' in the present tense</p> <p>agreement between nouns and verb</p> <p>'be' wh-questions</p> <p>yes/no questions</p> <p>pro-clause, with so, not (I think so. I hope not.)</p> <p>when for linking two clauses</p> <p>who, which, that in relative clause; to/in order to + verb if + Present Simple</p> <p>defining vs. non-defining relative clauses</p> <p>relative pronouns</p> <p>first, second and third conditional</p> <p>reported speech with temporal shift</p> <p>reported statements, commands, requests, yes/no questions, wh-questions</p> <p>reporting verbs + that + complement clause</p>

other proper names 'some' and 'any' in questions and negative statements these and those as

determiners relating to people or objects basic quantifiers: some, any, no, a lot

of/lots of, much, many (with countable and uncountable nouns) zero quantifier with plural countable nouns and uncountable nouns enough and too for sufficiency and insufficiency

a little, much for quantities with mass (uncountable) nouns overview of all quantifiers with countable/uncountable nouns

Modality	<p>‘would like to’ + infinitive</p> <p>should/shouldn’t for advice or suggestions mustn’t for prohibition</p> <p>may I/we..? for formal and polite requests and permission have to for present and near future obligation had to for past obligation</p> <p>may, must, can/could, would/wouldn’t (like) for intention and desire</p> <p>must/mustn’t, need/needn’t for (absence of) obligations should/shouldn’t for advice or suggestions be allowed to for permission</p> <p>will, might, shall, should, let, could for various purposes modals + passive</p> <p>‘may/might’ for likelihood ought to for giving advice</p> <p>use(d) to/would + infinitive for past routines and habits</p>
Noun	<p>regular nouns — singular and plural</p> <p>irregular nouns — plural ‘s’ for possession</p> <p>regular/irregular nouns - plural possession</p> <p>proper and common nouns</p>

Phrase	be' + adjective (size, color, emotional state) be' + adjective 'it' + 'be' verbs taking 'to' + infinitive verbs taking verb +ing
--------	--

Preposition	<p>basic prepositions of place and movement</p> <p>basic prepositions of place and direction</p> <p>basic prepositions of time (in, on, at, from... to..., by, during) ‘of’ for a part or aspect ‘with/without’ for (lack of) possession and attribution</p> <p>with</p> <p>by + agent</p> <p>prepositions in time phrases (before, after, for, since) prepositions in time phrases, e.g. ‘during’, ‘for’, ‘since’, ‘throughout’, ‘till’, ‘until’, ‘as soon as’, ‘if’, ‘when’, ‘by’</p>
Pronoun	<p>personal pronouns ‘I, you, he, she, it, we, they’</p> <p>wh-questions</p> <p>object personal pronoun</p> <p>object pronouns (me, him, her) as indirect objects</p> <p>possessive pronouns as complement: mine, yours, his, hers, ours, theirs ,</p> <p>reflexive pronouns for emphasis (myself, ourselves, etc.) reflexive pronouns as object/complement</p> <p>indefinite compound pronouns some / any + thing / one / where / body</p> <p>negative pronouns</p>

Verb	<p>Imperatives</p> <p>negative im,peratives</p> <p>'have got' in the present tense there is(n't)/are(n't)</p> <p>tag responses (short answers to present simple yes/no questions) was/were with complement</p> <p>verb + ing</p> <p>to + verb</p> <p>question tags (positive/negative, all tenses)</p> <p>prepositional vs. phrasal verbs (separable/inseparable)</p> <p>Present Simple for opinions, likes and dislikes Present Simple for daily routines, facts and states Present Continuous for time of speaking</p> <p>Present Continuous, Future Simple for plans and intentions future with be going to</p> <p>Future Continuous</p> <p>regular/irregular Past Simple for finished actions Present Perfect with present reference</p> <p>Present Perfect for personal experiences in the past Past Simple vs. Past Continuous</p>
------	--

	<p>Past Perfect</p> <p>Past Perfect Continuous active and passive (all tenses)</p>
--	--

Рівень B2

Категорія	Структура
Clause	<p>I wish... , if only</p> <p>would rather..., had better...</p> <p>Do you mind if...? I don't mind</p> <p>so ... that for results and consequences</p>
Preposition	<p>prepositions of reason and purpose: due to,</p> <p>owing to,</p> <p>because</p>
Verb	Future Perfect

Додаток Б

Ілюстрації до підручників, що розбираються.

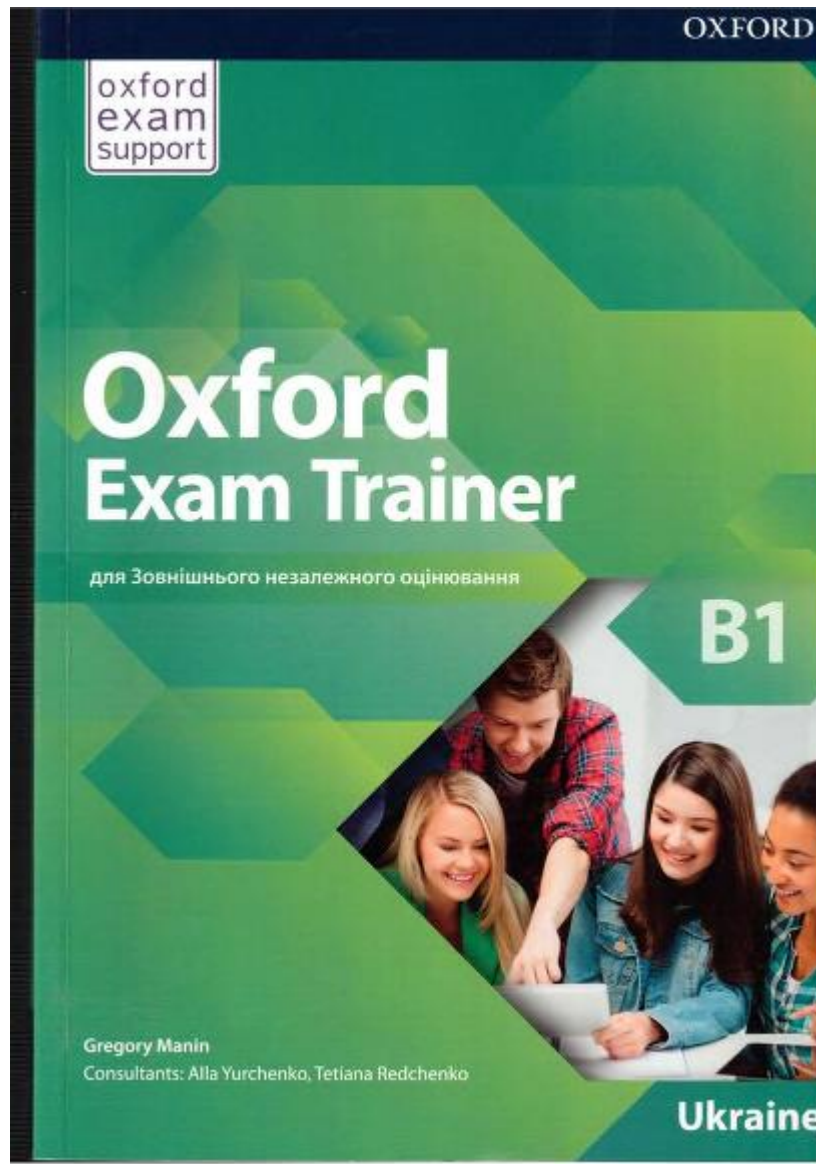

Рис.1 Обкладинка до підручника G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання»

Вступ			
	Vocabulary	Reading	Listening
1 Family and relationships page 6	Family Stages of life Family celebrations Relationships Spending time together	Social networks Matching (specific) Expressions with <i>mind</i>	Thanksgiving with family True/false Family histories Multiple-choice (listening for detailed understanding)
2 People and society page 16	Appearance Personality Feelings and emotions Society and politics	Colourful personalities Matching (general) Adjectives ending in <i>-ing</i> or <i>-ed</i>	People and society Multiple-choice (listening for specific information) A foreigner in Britain True/false
3 Home page 26	Rooms, furniture and equipment Describing a home Housework Your neighbourhood Renting a home	Living the high life Gapped text Phrasal verbs with <i>look</i>	Living on a houseboat True/false A new house Multiple-choice (listening for detailed understanding)

Рис. 2 Темі з підручника (уринок з підручника G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання»)

Вступ

Oxford Exam Trainer та українське зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО)

Oxford Exam Trainer розроблений з метою допомогти учням підготуватися до зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). З 2018 року ЗНО також включає екзаменаційні завдання з розуміння мови на слух (аудіювання). Це видання *Oxford Exam Trainer* відповідає рівню B1 згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти.

Загальноєвропейські рекомендації для рівня B1

Учень на рівні B1:

- розуміє найбільш важливу інформацію у простих текстах, які стосуються повсякденних ситуацій та тем (наприклад: сім'я, школа, дозвілля, робота, подорожі);
- здатний спілкуватися з іноземцями в повсякденних ситуаціях;
- вміє створювати прості, зв'язні тексти на знайомій темі та теми, в яких він зацікавлений;
- вміє розповідати про особистий досвід, події, емоції та прагнення;
- вміє давати коротке пояснення подій, явищ, обґрунтувати різні точки зору.

Структура екзамену

ЗНО складається з чотирьох екзаменаційних частин:

1. Розуміння мови на слух (Listening): учні виконують три завдання, які містять 16 запитань.
2. (Reading): учні виконують чотири завдання, що містять 22 запитання.
3. Використання мови (Use of English): учні виконують два завдання, які включають 20 запитань.
4. Письмо (Writing): учні виконують одне комунікативне письмове завдання відповідно до запропонованої ситуації, яке оцінюється максимум у 14 балів (6 балів за змістове наповнення, 2 бали за логіку викладення та зв'язність тексту, 2 бали за відповідність висловлювання заданому формату, 2 бали за використання лексики, 2 бали за використання граматики).

Загальна кількість балів: 72.

Відведений час

На виконання усіх екзаменаційних завдань відведено 150 хвилин в цілому.

Розуміння мови на слух (Listening): 30 хвилин.

Читання (Reading): оптимальний час 50 хвилин.

Використання мови (Use of English): оптимальний час 40 хвилин.

Письмо (Writing): оптимальний час 30 хвилин.

Завдання з розуміння мови на слух (аудіювання)

виконуються окремо протягом 30 хвилин. На завдання з читання, використання мови та письма відводиться 120 хвилин, і учні самостійно вирішують, скільки часу приділити кожній частині екзамену. Дуже важливо ефективно розподілити час.

Учні повинні виконати наступні п'ять типів завдань під час екзамену:

- завдання з вибором однієї правильної відповіді;
- завдання на визначення правильності/неправильності твердження;
- завдання на встановлення відповідності;
- завдання на заповнення пропусків у тексті;
- завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю відповідно до запропонованої комунікативної ситуації (лист, електронний лист, примітка, листівка, есе, розповідь або стаття).

Структура екзаменаційної роботи

Розуміння мови на слух (Аудіювання)

Екзаменаційна частина з аудіювання складається з трьох різних завдань з аудіозаписами до них (монологи або діалоги). Тривалість кожного тексту до 2 хвилин. Учні слухають кожний запис двічі. Учень надається 30 хвилин для виконання частини з аудіювання, включаючи 5 хвилин для заповнення бланку відповідей.

Завдання 1. Учні слухають 6 коротких аудіозаписів.

Для перших трьох записів пропонується запитання та три картинки (A, B та C). Учні слухають аудіозапис та вибирають картинку, яка є відповіддю на запитання. Для наступних трьох записів надаються 3 запитання та 3 варіанти відповіді (A, B або C). Учні слухають аудіозаписи та вибирають правильну відповідь. Вміння та навички, які оцінюються: розуміння на слух загальної інформації та основної ідеї.

Завдання 2. Учні слухають текст більшої тривалості (монолог чи діалог), до якого пропонується 5 тверджень, і вирішують, правильні вони чи хибні. Вміння та навички, які оцінюються: розуміння детальної інформації на слух.

Завдання 3. Учні слухають аудіо текст більшої тривалості (монолог чи діалог), до якого пропонується 5 запитань. Учні вибирають правильний варіант відповіді (A, B або C) на запитання. Вміння та навички, які оцінюються: розуміння детальної інформації на слух.

Читання

Екзаменаційна частина з читання включає тексти з чотирма різними завданнями. Загальний обсяг текстів – близько 1500 слів.

Завдання 4. Учні читають 5 коротких текстів та 8 варіантів відповіді. Вони співвідносять кожний текст з варіантами відповіді та вибирають правильний. Три варіанти відповіді є зайвими. Кожний текст містить від 50 до 100 слів. Вміння та навички, які оцінюються: читання та розуміння загальної інформації та основної ідеї тексту.

Завдання 5. Учні читають текст більшого обсягу, до

Рис.2 Програма зовнішнього незалежного оцінювання, викладена у вступі підручника G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання» (частина 1)

якого пропонуються 5 запитань із множинним вибором відповіді. Вони вибирають правильну відповідь (A, B, C або D) для кожного запитання. Текст містить від 350 до 400 слів. Вміння та навички, які оцінюються: читання та розуміння основної ідеї тексту та детальної інформації.

Завдання 6. Учні читають 6 коротких текстів та 8 варіантів відповіді. Вони шукають відповідність між кожним текстом та правильним варіантом відповіді. Два варіанти відповіді виявляються зайвими. Кожний текст містить від 50 до 100 слів. Вміння та навички, які оцінюються: читання та розуміння детальної інформації.

Завдання 7. Учні читають текст із 6-ма пропущеними та 8 фрагментів речень до них. Вони повинні вставити правильний фрагмент речення у кожний пропуск. Два варіанти відповіді є непотрібними. Текст містить близько 200 слів. Вміння та навички, які оцінюються: читання та розуміння загальної інформації, основної ідеї тексту та детальної інформації. Це завдання включється тільки до екзамену для профільного рівня (B2).

Використання мови

Екзаменаційна частина з використання мови складається з двох завдань, які включають 3 тексти (граматичне завдання містить 2 короткі тексти). Ця частина екзамену оцінює, чи вміють учні впізнавати та доповнювати граматичні та лексичні структури, типові для текстів даного рівня.

Завдання 8. Учні читають текст з 10 запитаннями до нього. Вони вибирають правильну відповідь (A, B, C або D) для кожного пропуску. Текст містить від 150 до 200 слів. **Завдання 8** перевіряє знання лексичних структур. Це завдання включиться тільки до екзамену для профільного рівня (B2).

Завдання 9. Учні читають 2 короткі тексти з 5 запитаннями до кожного тексту. Вони вибирають правильну відповідь (A, B, C або D) для кожного пропуску. Кожний з двох текстів містить від 90 до 100 слів, загальна кількість – 200 слів. **Завдання 9** перевіряє значення граматичних структур.

Письмо

Учні пишуть листа, електронного листа, примітку, листівку, есе, розповідь або статтю, використовуючи не менше 100 слів. Учні пропонуються ситуація, на яку вони мають відреагувати, та три фрагменти з інформацією, які вони мають використати та розвинути у своєму листі.

Теми

Підручник містить 12 розділів. Вони відповідають усім темам ЗНО. Кожний урок розділу вивчає різні аспекти певної теми.

1 Особистісна сфера

Повсякденне життя та проблеми, з якими ми зустрічаємося (розділи 1 та 2), Сім'я та взаємовідносини (розділ 1), Індивідуальність (розділ 2), Повсякденні

справи (розділ 7), Здоровий спосіб життя (розділ 7), Дружба та кохання (розділ 1), Взаємовідносини з друзями та однокласниками (розділ 1), Хобі (розділ 9), Дозвілля (розділи 9 та 10), Особистісні пріоритети (розділи 4 та 5), Плани на майбутнє, Вибір професії (розділ 5).

2 Життя в суспільстві (Публічна сфера)

Навколишнє середовище (розділи 3 та 12), Життя в англomовних країнах (розділ 4), Подорож (розділ 8), Культура та мистецтво в Україні та Великобританії (розділ 9), Спорт в Україні та Великобританії (розділ 10), Література в Україні та Великобританії (розділ 9), Засоби масової інформації (розділ 9), Молодь та сучасний світ (розділи 1 та 2), Люди та навколишнє середовище (розділи 3 та 12), Одяг (розділ 2), Покупки (розділ 6), Їжа та дієта (розділ 7), Науковий та технічний прогрес, видатні діячі науки (розділ 11), Україна в світовій спільноті (розділ 2), Святта в Україні та Великобританії (розділ 8), Традиції та звичаї в Україні та Великобританії (розділ 9), Видатні особистості в історії та культурі України та Великобританії (розділи 9 та 11), Історична та культурна спадщина України та Великобританії (розділи 9 та 11), Музеї та виставки (розділ 9), Кіно та телебачення (розділ 9), Права людини (розділ 2), Міжнародні організації (розділ 2).

3 Освітня сфера

Освіта (розділ 4), Шкільне життя (розділ 4), Шкільні предмети (розділ 4), Система освіти в Україні та Великобританії (розділ 4), Іноземні мови в повсякденному житті (розділ 4).

Кожний розділ починається з презентації та тренування тематичної лексики. В кінці підручника знаходиться двомовний глосарій (спісок слів), в якому слова згруповані за розділами.

Кожний розділ Oxford Exam Trainer містить як мінімум одне завдання з читання, два завдання для сприйняття на слух, одне завдання з використання мови та одне екзаменаційне завдання з письма.

Українська ЗНО не включає екзаменаційну частину з говоріння. Але в кінці кожного розділу Oxford Exam Trainer є урок з говоріння з повною розмовною практикою за темою розділу, який може використовуватися у класі або для самостійної роботи. Цей матеріал може допомогти підготуватися до шкільних розмовних тестів. Також він забезпечує хорошу практику для учнів, які збираються скласти міжнародні іспити з англійської мови. Розмовний банк у кінці підручника включає найбільш корисні вирази та фрази відповідно до мовного рівня та сфер використання.

Також в кінці Oxford Exam Trainer ви знайдете повний зразок екзамену, який може використовуватися як пробне тестування під час підготовки до ЗНО.

Ми бажаємо вам легкої підготовки до ЗНО та успішного складання іспиту!

Автор та Oxford University Press, квітень 2018.

Рис.4 Програма зовнішнього незалежного оцінювання, викладена у вступі підручника G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання» (частина 2)

USE OF ENGLISH

LANGUAGE REVIEW
 present and future tenses • verb patterns

1 Choose the correct verb forms to complete the sentences (1–8).

- 1 I can't really help you now, I *'m doing/do* my maths homework.
- 2 What *are you doing/do you do* on Thursdays after school? We *need/are needing* your help.
- 3 This term we *are reading/read* crime novels in our after-school book club.
- 4 I can't go out with you tonight. My parents *will celebrate/are celebrating* their wedding anniversary and all the family *is/will be* there.
- 5 Look at those dark clouds. It looks like we *are having/are going to have* a storm soon.
- 6 We must hurry. The lecture *will start/starts* at seven o'clock.
- 7 Look, there's Thai chicken *curry* on the menu. I think I *have/'ll have* that.
- 8 I *'m going to/will* study medicine at university. I've always wanted to be a doctor.

2 Complete the sentences (1–5) with the verbs in brackets in the correct forms.

- 1 I managed _____ (finish) the project despite _____ (have) problems with my computer.
- 2 I've arranged _____ (meet) Tony in a restaurant but it seems _____ (be) closed.
- 3 You don't have _____ (come) so early for the show, but you must _____ (book) the ticket online.
- 4 Mike stopped _____ (do) some shopping on his way back home.
- 5 My injury was so bad that I decided to give up _____ (play) football.

EXAM STRATEGY

- Уважно погляньте на слова, розташовані перед пропусками і після них, та визначте, яке слово потрібне для заповнення кожного пропуску.
- Порівняйте свої міркування з запропонованими варіантами та виберіть правильну відповідь.

4 EXAM TASK Read the text below. For questions (1–10) choose the correct answer (A, B, C or D).

A visiting relative

Mum has just announced that Aunt Caroline ¹ to stay with us for a few days at the end of the month. Aunt Caroline is my mum's younger sister, and they have always been quite close, despite ² some differences in tastes and lifestyle. I'm not entirely sure how I feel about her visit. She can be great fun, but she's sometimes difficult to get on with, especially now that I ³ older. When I was ⁴ child, I used to stay with her in her country house during the summer holidays. That was always a perfect time, and I look back on ⁵ visits with great pleasure. Aunt Caroline ⁶ me climb the trees in her garden and explore the woods on my own. We also shared a love of edible treats of all kinds, including extravagant pastries and cakes. But she doesn't seem ⁷ that I'm not a child any more, and she goes on treating me like the schoolgirl I once was. I suspect she ⁸ me sweets again – which I no longer enjoy – and I'll have ⁹ that I'm thrilled in order to avoid looking ungrateful. Mum says I must meet Aunt Caroline at the station on Saturday morning. Perhaps once she ¹⁰ my newly-acquired driving skills she'll realize that I'm all grown up now, and hopefully she will behave accordingly.

Grammar reference pages 126–129

Grammatical multiple-choice cloze

3 Read the exam strategy. Choose the correct answer (A–D) to complete each sentence (1–5). The words in bold will help you.

- 1 After _____ my homework I went out for a run.
A finished B finishing C to finish D finish
- 2 That was _____ **best** party I have ever been to!
A one B a C an D the
- 3 Sally is fond of her cousins, but **she** *doesn't see* _____ very often.
A they B their C them D they're
- 4 You don't **need** _____ everyone you know to the party.
A inviting B invited C invite D to invite
- 5 Train tickets are cheaper late at night, so I **think** I _____ at 11 p.m. instead of 9 p.m.
A leaves B will leave C am leaving D left

1 A will come	B comes	C is coming
D came		
2 A have	B they have	C having
D they had		
3 A am	B am being	C have been
D was		
4 A an	B a	C the
D one		
5 A those	B some	C this
D each		
6 A would let	B was letting	C had let
D did let		
7 A understand	B to understand	
C understanding	D understood	
8 A will bring	B is bringing	C has brought
D brings		
9 A pretend	B pretending	C pretended
D to pretend		
10 A is seeing	B has seen	C will see
D see		

FAMILY AND RELATIONSHIPS

11

Рис. 5 Приклад розділу «Use of English» у підручнику G.Manin «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання» (частина 2)

GRAMMAR REFERENCE

UNIT 1 FAMILY AND RELATIONSHIPS

Present and future tenses

Present simple

Affirmative and negative

I	work	in a city.
We	don't (= do not) work	
You		
They		
He/She/It	works	
	doesn't (= does not) work	

Questions and short answers

Do	I	we	you	they	work in a city?	Yes, I do. No, I don't.
Does	he	she	it			Yes, he does. No, he doesn't.

We use the present simple when we:

- ▶ speak about routine or repeated actions.
I usually start school at 8 a.m.
- ▶ speak about regular, permanent situations.
My teacher lives in the suburbs.
- ▶ speak about known truths or facts.
The Earth goes around the sun.
- ▶ speak about events which take place according to a schedule, plan or timetable.
Our plane leaves at 7 p.m.
- ▶ express feelings (love, like, hate), states of mind (know, hope, seem, believe, remember, want) and things we experience through our senses (feel, hear, see).
I hope our timetable isn't as bad as last year.

With the present simple we often use these adverbs of frequency: *always, every day, often, regularly, usually, sometimes, hardly ever, never.*

Present continuous

Affirmative and negative

I	'm (= am)	watching TV.
	'm not (= am not)	
He/She/It	's (= is)	
	isn't (= is not)	
We	're (= are)	
You	aren't (= are not)	
They		

Questions and short answers

Am	I	watching TV?	Yes, I am. No, I'm not.	
Is	he	she	it	Yes, he is. No, he isn't.
Are	we	you	they	Yes, we are. No, we aren't.

We use the present continuous when we:

- ▶ speak about actions which take place at this moment or during this period of time.
*My sister is studying in her room at the moment.
I'm doing extra Spanish classes this year.*
- ▶ describe ongoing changes.
The number of students in primary school is going down these days.
- ▶ speak about planned activities.
We're going on holiday to Italy next Monday.

In sentences with present continuous verbs we often use these time expressions: *right now, at the moment, nowadays, today, this week, this year.*

We don't usually use state verbs such as: *believe, hate, know, like, love, need, want, think* and *understand* in the present continuous tense.

Be going to

We use *be going to* when we:

- ▶ speak about arranged plans for the future.
My parents are going to open a shop next year.
- ▶ expect something to happen, especially when we make a prediction about something we see.
Look at that driver. He's going to crash!

Will

We use *will* when we:

- ▶ make a decision while we speak.
I'm bored. I think I'll go shopping.
- ▶ predict something, especially when the prediction concerns our thoughts or convictions.
One day there won't be any shops. People will only buy things on the Internet.
- ▶ promise something or assure someone about something.
I promise I'll drive more carefully.

Future continuous

Affirmative and negative

I	will be	helping people.
You	won't be	
He/She/It		
We		
You		
They		

Questions and short answers

Will	I	you	he/she/it	we	be helping people?	Yes, I will. No, I won't.

We use the future continuous when we speak about activities which at a specific moment in the future will have already lasted for some time.
This time next month I will be sitting on a beach.

We also use the future continuous when we want to ask something politely.
Will you be going anywhere near a chemist's this morning?

126 **GRAMMAR REFERENCE**

Рис. 6. Приклад викладання граматичних вправу підручнику G.Manin«OxfordExam Trainer дляЗовнішньогонезалежного оцінювання» у розділі«Grammar Reference».

1 Choose the correct form of the verb in each sentence (1–8).

- 1 My sister *works/is working* hard right now because she has exams soon.
- 2 What *do the students study/are the students studying* in class at the moment?
- 3 I usually *visit/am visiting* my friends on Saturdays, but today I *go/am going* to my aunt's house.
- 4 Jack *doesn't play/isn't playing* football today. He has a bad leg.
- 5 The girls *don't do/aren't doing* any sport in their free time. They prefer music.
- 6 How often *does your sister come/is your sister coming* home from university?
- 7 We *know/are knowing* a lot of people in the area.
- 8 *Do you listen/Are you listening* to your teacher right now?

2 Fill in the gaps (1–20) with the correct form of the verbs in brackets. Use the present simple or present continuous.

The Harrogate School of Performing Arts

Our school of performing arts ¹ _____ (be) well-known for its variety of opportunities and this year, we ² _____ (offer) even more exciting and original courses in modern dance, drama and singing. One of our best-established music teachers ³ _____ (start) a new jazz group next term, and she ⁴ _____ (take) this group on a European tour later in the year.

All our instructors ⁵ _____ (be) talented and successful performers and ⁶ _____ (have) recognised teaching certificates. We have a policy that we ⁷ _____ (not employ) anybody who ⁸ _____ (not have) talent, commitment and enthusiasm.

Lessons ⁹ _____ (take) place every evening. They usually start at 7 p.m. and finish at 9 p.m. Students can also ¹⁰ _____ (have) lessons on Saturday mornings.

We ¹¹ _____ (organize) two performances every year, but students ¹² _____ (not have to) take part in these if they really ¹³ _____ (not want) to. There are plenty of opportunities backstage.

Here is what some of our students and parents said:

'I'm quite a shy person. I ¹⁴ _____ (not like) performing in front of other people. But after a term here, I ¹⁵ _____ (get) used to it and I ¹⁶ _____ (begin) to enjoy the stage. It's thanks to all my great teachers.' Lucy, aged 15.

'My daughter started dance lessons last term. She ¹⁷ _____ (seem) really happy and her teachers ¹⁸ _____ (say) that she ¹⁹ _____ (make) really good progress! She certainly ²⁰ _____ (love) going each week.' Mrs Jones – her daughter, Jess, aged 4.

3 Choose the correct form of the verb in each sentence (1–8).

- 1 The children *go/are going* to the museum later.
- 2 The play *doesn't end/isn't ending* until 10 p.m. on Friday nights.
- 3 He *sees/is seeing* his girlfriend this evening.
- 4 What time *does the bus arrive/is the bus arriving*?
- 5 The bus *leaves/is leaving* at 10 a.m. every day.
- 6 Where *do you meet/are you meeting* Ben tomorrow?
- 7 We *have/are having* a history lesson every Thursday.
- 8 My sister *doesn't go/isn't going* shopping later.

4 Complete the sentences (1–8) with the correct form of the verbs in brackets. Use *be going to* or *will*.

- 1 What do you think the weather _____ (be) like today?
- 2 It's raining hard. They _____ (not play) football today.
- 3 One day, people _____ (not travel) by plane anymore.
- 4 _____ (you go) on holiday this year?
- 5 My teacher _____ (look) for a job in London next year.
- 6 I like animals and I'm good at science and so I _____ (study) to be a vet.
- 7 I'm tired, I think _____ (go) to bed.
- 8 I _____ (not buy) that pizza. It doesn't look very nice.

5 Choose the correct form of the verb in each sentence (1–8). If both forms are correct, put a ✓ next to the sentence.

- 1 We *'ll go/'re going to go* on a cruise next week. I can't wait.
- 2 I'm really sorry you didn't like the room. I promise I *'ll give/'m giving* you a discount next time.
- 3 What *are you going to take/are you taking* with you on the excursion tomorrow?
- 4 These suitcases look very heavy. *'ll help/'m going to help* you carry them up to the room.
- 5 What time *does/will* the train arrive in Leeds?
- 6 I think I *go/will go* by train.
- 7 When *are you seeing/are you going to see* Janet?
- 8 In 2030 people *will drive/are going to drive* only hybrid cars.

Рис. 7 Приклад вправ у підручнику у розділі «Grammar Reference» Г.Манін «Oxford Exam Trainer для Зовнішнього незалежного оцінювання» у розділі «Grammar Reference»

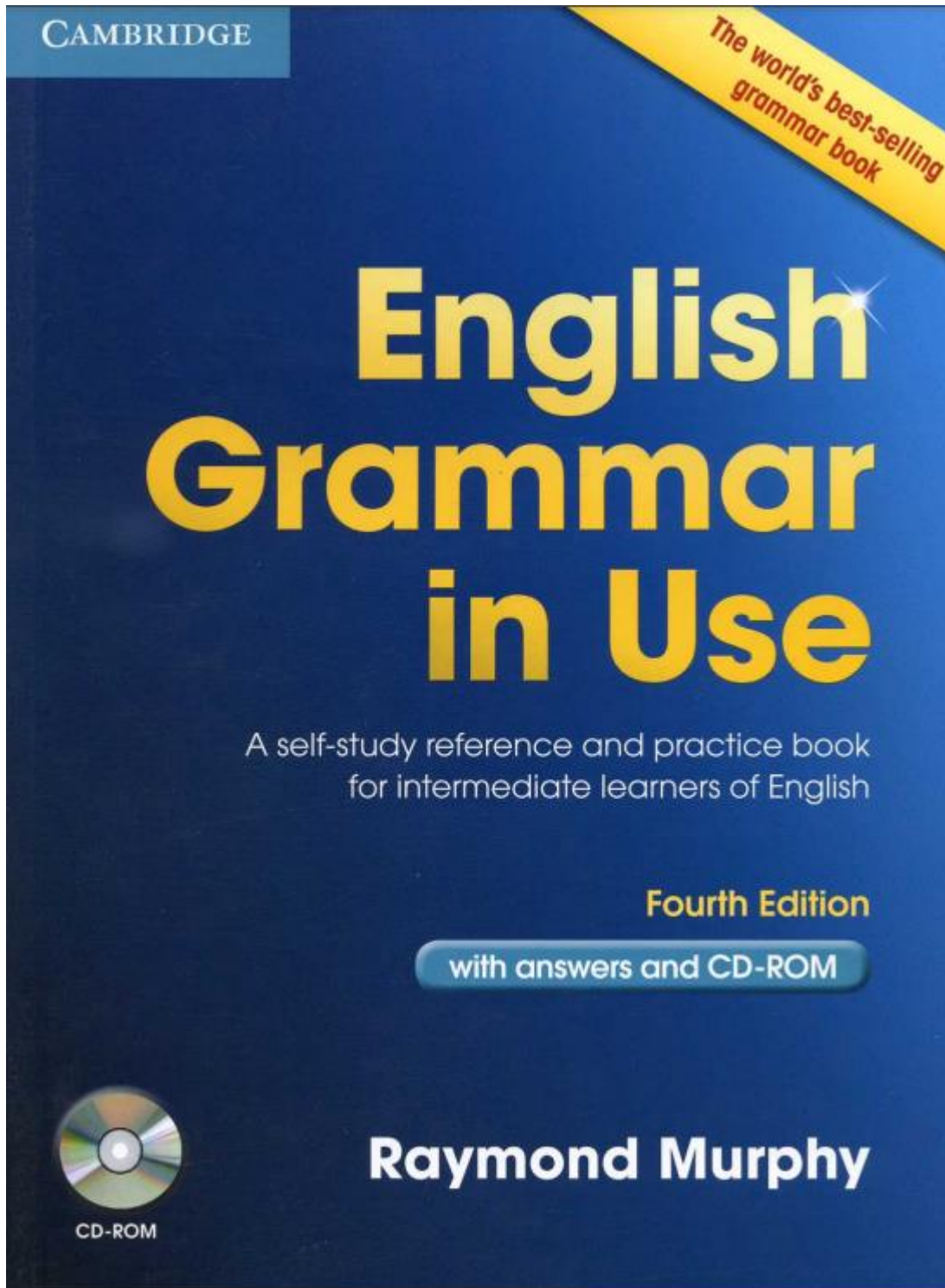

Рис. 8 Обкладинка для підручника R. Murphy «English Grammar in Use. Fourth Edition»

Unit 1

Present continuous (I am doing)

A Study this example situation:

Sarah is in her car. She is on her way to work.
She is **driving** to work.

This means: she is driving *now*, at the time of speaking.
The action is not finished.

Am/is/are + -ing is the *present continuous*:

I	am	(= I'm)	driving
he/she/it	is	(= he's etc.)	working
we/you/they	are	(= we're etc.)	doing etc.

B **I am doing** something = I'm in the middle of doing it; I've started doing it and I haven't finished:

- Please don't make so much noise. **I'm trying** to work. (*not* I try)
- 'Where's Mark?' 'He's **having** a shower.' (*not* He has a shower)
- Let's go out now. It **isn't raining** any more. (*not* It doesn't rain)
- (*at a party*) Hi, Jane. **Are you enjoying** the party? (*not* Do you enjoy)
- What's all that noise? **What's going on?** (= What's happening?)

Sometimes the action is not happening at the time of speaking. For example:

Steve is talking to a friend on the phone. He says:

I'm **reading** a really good book at the moment.
It's about a man who ...

Steve is not reading the book at the time of speaking.
He means that he has started it, but has not finished it yet.
He is in the middle of reading it.

Some more examples:

- Kate wants to work in Italy, so she's **learning** Italian. (*but perhaps she isn't learning Italian at the time of speaking*)
- Some friends of mine **are building** their own house. They hope to finish it next summer.

C You can use the present continuous with **today / this week / this year** etc. (periods around now):

- A: You're **working hard** today. (*not* You work hard today)
- a: Yes, I have a lot to do.
- The company I work for **isn't doing** so well **this year**.

D We use the present continuous when we talk about changes happening around now, especially with these verbs:

get change become increase rise fall grow improve begin start

- Is** your English **getting** better? (*not* Does your English get better)
- The population of the world **is increasing** very fast. (*not* increases)
- At first I didn't like my job, but I'm **beginning** to enjoy it now. (*not* I begin)

2 Present continuous and present simple → Units 3–4 Present tenses for the future → Unit 19

Рис. 9 Розділ 1 підручника R. Murphy «English Grammar in Use. Fourth Edition» (частина 1)

Unit
1

Exercises

1.1 The sentences on the right follow those on the left. Which sentence goes with which?

1 Please don't make so much noise. 2 I need to eat something soon. 3 I don't have anywhere to live right now. 4 We need to leave soon. 5 They don't need their car any more. 6 Things are not so good at work. 7 It isn't true what they said. 8 We're going to get wet.	a It's getting late. b They're lying. c It's starting to rain. d They're trying to sell it. e I'm getting hungry. f I'm trying to work. g I'm looking for an apartment. h The company is losing money.	1 <u>f</u> 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____ 6 _____ 7 _____ 8 _____
---	--	---

1.2 Complete the conversations.

1 A: I saw Brian a few days ago.
 B: Oh, did you? What's he doing these days? (what / he / do)
 A: He's at university.
 B: _____? (what / he / study)
 A: Psychology.
 B: _____ it? (he / enjoy)
 A: Yes, he says it's a very good course.

2 A: Hi, Nicola. How _____? (your new job / go)
 B: Not bad. It wasn't so good at first, but _____ better now.
 (it / get)
 A: What about Daniel? Is he OK?
 B: Yes, but _____ his work right now. (he / not / enjoy)
 He's been in the same job for a long time and _____ to get bored
 with it. (he / begin)

1.3 Put the verb into the correct form, positive (I'm doing etc.) or negative (I'm not doing etc.).

1 Please don't make so much noise. I'm trying (I / try) to work.
 2 Let's go out now. It isn't raining (it / rain) any more.
 3 You can turn off the radio. _____ (I / listen) to it.
 4 Kate phoned me last night. She's on holiday in France. _____ (she / have)
 a great time and doesn't want to come back.
 5 I want to lose weight, so this week _____ (I / eat) lunch.
 6 Andrew has just started evening classes. _____ (he / learn) Japanese.
 7 Paul and Sally have had an argument. _____ (they / speak)
 to each other.
 8 _____ (I / get) tired. I need a rest.
 9 Tim _____ (work) today. He's taken the day off.
 10 _____ (I / look) for Sophie. Do you know where she is?

1.4 Complete the sentences using the following verbs:

start get increase change rise

1 The population of the world is increasing very fast.
 2 The world _____, Things never stay the same.
 3 The situation is already bad and it _____ worse.
 4 The cost of living _____. Every year things are more expensive.
 5 The weather _____ to improve. The rain has stopped, and the wind isn't
 as strong.

3

Рис.10 Розділ 1 підручника R. Murphy «English Grammar in Use. Fourth Edition» (частина 2)

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хоменко О. Роль англійської мови в умовах глобалізації / О. Хоменко // Вища школа. Гуманізація навчального процесу : збірник наукових праць. –2013. –Вип. LXI. –С. 203–217.
2. Савченко О.Я. Ключові компетентності –інноваційний результат шкільної освіти / О.Я. Савченко // Рідна школа.–2011. –№ 8–9. –С. 4–8.
3. Закон України «Про освіту» –[Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua
4. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal –2nd edition. –Cambridge : CUP, 2003. –506 p.
5. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс : пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е.Н. Соловова. — М. : АСТ : Астрель, 2008. - 238с.
6. Chomsky, N. Aspects of the theory of syntax / N. Chomsky. – Cambridge : MIT Press, 1965. – 152 p. – ISBN 20742-7515.
7. Гальскова, Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учебное пособие / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – Москва : Издательский центр «Академия», 2009. – 336 с.
8. Гак, В. Г. Языковые преобразования / В. Г. Гак. – Москва : Школа «Языки русской культуры», 1998. – 768 с
9. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ наук. ред. укр. Видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва; пер. з англ. О.М. Шерстюк. – К.: Ленвіт, 2003.
10. Широнина, О. В. Формирование грамматических навыков на уроках иностранного языка / О. В. Широнина // Pedagogical sciences. – 2019. – № 27. – С. 56-58
11. Федорова З.І. До питання формування граматичної компетенції в середніх загальноосвітніх школах.
<https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/48-visimnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/413-do-pitannya-formuvannya-gramatichnoji-kompetentsiji-v-serednikh-zagalnoosvitnikh-shkolakh>
12. Маркова, Г. А. Обучение грамматике английского языка в неязыковом вузе / Г. А. Маркова // Эпоха науки. – 2019. – № 20. – С. 544-548.

13. Трубицина, О. И. Методика обучения иностранному языку : учебник и практикум / О. И. Трубицина, С. В. Колядко, И. А. Алина. – Москва : ЮРАЙТ, 2019. – 385 с
14. Соловова, Е. Н. Методика обучения иностранным языкам : базовый курс лекций / Е. Н. Соловова. – Москва : Просвещение, 2006. – 239 с
15. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
16. The TKT (Teaching Knowledge Test) Course. Modules 1,2 and 3. Second edition/ M.Spratt, A. Pulverness, M.Williams. – Cambridge University Press, 2011. – 256 с.
17. Програма зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов
18. CEFR information site
<https://europa.eu/europass/en/common-european-framework-reference-language-skills>
19. Manin G. Consultants: A. Yurchenko, T. Redchenko. Oxford Exam Trainer B1 для Зовнішнього незалежного оцінювання. – Oxford: «Oxford University Press», 2018. – 207 с.
20. R. Murphy. English Grammar in Use. A self-study reference and practice book for intermediate learners of English. Fourth Edition. – Cambridge University Press, 2012. – 399 с.

**ALFRED NOBEL UNIVERSITY
EUROPEAN AND ORIENTAL LANGUAGES AND TRANSLATION**

DEPARTMENT

Mykyta PUSHKARENKO

**APPROACHES TO STUDYING ENGLISH GRAMMAR IN PREPARATION FOR
EXTERNAL INDEPENDENT EVALUTATION**

Abstract of Master's Thesis

Scientific supervision by Associate Professor Y.V. Galkina

Dnipro

2024

In the context of today, the concept of teaching a foreign language in educational institutions in Ukraine undergoes significant changes, adjustments, and reforms. This trend is confidently traced in various authentic sources that cover the long path of development of Ukrainian education on their pages.

Active, purposeful state policy in the field of foreign languages is also reflected in a comprehensive reform of general secondary education and the approval of new State Education Standards: the State Standard for Primary General Education and the State Standard for Basic and Complete General Secondary Education.

Based on the standard, educational programs for subjects or courses, typical curricula, published educational and methodological sets, and textbooks were developed. These documents define the expected results that a student should achieve within a certain period, characterize the mandatory minimum content of learning in each educational area, and outline the mandatory learning outcomes at different stages of education (regarding foreign languages – requirements for the basic level of students' proficiency in foreign language communication).

Summarizing the research results, we draw conclusions in accordance with the set tasks:

- Ukrainian laws on general secondary education were reviewed.
- The preparation program for the External Independent Evaluation (ZNO) was analyzed, specifically its grammatical aspect.

- The textbooks G. Manin's "Oxford Exam Trainer for the External Independent Evaluation" (approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine) and R. Murphy's "English Grammar in Use. Fourth Edition" were analyzed.
- Methodological recommendations and a lesson fragment for writing development using selected methods were developed.

It can be confirmed that thorough mastery of the ZNO program requires in-depth study of the subject "Foreign Language" within the school curriculum. Studying a foreign language as a basic subject does not provide the opportunity to thoroughly cover the subject within ZNO preparation

Additionally, it was found that no English language textbook provides the opportunity to perfectly prepare an applicant for ZNO. If G. Manin's "Oxford Exam Trainer for the External Independent Evaluation" focused more on vocabulary, R. Murphy's "English Grammar in Use. Fourth Edition" was dedicated exclusively to the grammatical component of language. In summary, it can be said that when developing their own methods, it is necessary to combine exercises from several sources for more effective preparation of applicants for ZNO. This recommendation also applies to the overall language learning by students.

Several methodological tips for preparing applicants for ZNO and a fragment of a personal lesson taken from various sources were also developed. Many useful conclusions were drawn regarding the practical teaching of the subject "Foreign

Language and the preparation of ZNO applicants for English. My own developments emerged during teaching practice and will undoubtedly continue to evolve in my teaching activities.